

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

52054

30

B
51

č - 131

Knjižnica

B
51

za mladino

Urejujeta

Engelbert Gangl in Ivo Trošt

Knjiga 30. — Rožnik 1905.

Izhaja vsake tri mesece.

Vseletna naročnina K 3:20

52054

52054

TISKALA IN ZALOŽILA
GORIŠKA TISKARNA ==
A. GABRŠČEK =====
V GORICI =====

FJC 1045 / 1952

V srca globini.

P o v e s t .

Spisal

== IVO TROŠT ==

V. Sica, Glodina

Receivd

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

of the

A. P r a v l j i c a.

V daljni deželi za morjem je živel bogat človek. Ni poznal skrbi, ki tarejo sleherni dan siromaka, ni poznal žalosti, ki jo povzroča beda v družini, ni poznal niti sočutja, videč skrb in uboštvo pri sosedih. Njega ne bi ganila niti nesreča, ki bi upropastila domovino in domači rod, da bi bil drugim v posmeh — rob med človeškimi plemeni.

Bogati človek ni poznal svojega rodu, ne jezika, ne domovine, ne očeta, ne matere. Najžalostnejše je bilo pa to, da se tudi ni trudil, da bi jo našel in spoznal. Malega otroka je vrglo morje na tujo obal. Tu so ga pobrali dobri ljudje brez lastnih otrok, ga vzredili in vzgojili z imenom Morjan, ker so ga dobili iz morja.

Morjan je vedel samo to, da kraj, kjer je vzrastel, ni njegova domovina. Zdelo se mu pa je, da bi se trudil zaman, ko bi se lotil dela in bi iskal svoj pravi rojstni kraj in očetnjava. Po svojih rediteljih je dedoval ogromno bogastvo kot bi bil njih pravi sin. Domačini mu tega niso zavidali, saj drugače je bil mož pravičen in pošten. Toda njegovi sodeželani so iskreno ljubili svojo domovino, navdušeno se borili zanjo in prelivali svojo kri za svojo skupno mater. Tega Morjan ni mogel, a domačini mu niso zamerili toliko te napake, marveč ono, da ne išče, ne hrepeni, ne ceni in ne more ceniti svoje prave domovine. Dovolj mu je podedovano bogastvo. Toda bogastvo ni moglo izbrisati te napake. Domačini so le silili nanj, naj išče, išče — poslednje, tudi najneznatnejše spomine v globini svojega srca; morda mu bo za temi sledovi mogoče priti v svojo pravo domovino.

Iz zorne mladosti se je spominjal samo obraza s plamteče ljubeznivimi očmi in pa

sladkih glasov, ko se je sklanjal oni obraz nad njega v zibelki. Tedaj ga je poljubovalo dvoje mehkih ustnic, govorečih sladke besede, kakor jih ni slišal ni prej ni poslej nikoli. Ta ljubezni polni pogled in odmev onih sladkih glasov mu je ostal v srcu izza rane mladosti, drugega nič. Niti tega ni mogel dognati, čigav je bil ta pogled, čigave besede.

Vse iskanje bi ne zaleglo ničesar.

Bogati Morjan bi trošil novce, mislil in ugibal zaman. Neki večer mu zboli najstarejši sinko. Mati Morjanka si je prizadevala, olajšati mu bolečine in z zdravnikovo pomočjo spoznati vzrok bolezni. Zdravnik ni mogel s praznimi mamljivimi besedami varati srca skrbni mamici in izjavil, da je glede na trdovratnost bolezni in bolnikovo telesno slabost smrtna nevarnost blizu.

Na noč je mož odšel k drugim bolnikom.

Mati, ki ga je bila spremila do praga in spotoma zvedela žalostno stanje svojega Zdravka, je tedaj hitela, kakor bi ji zrasle perutnice, k nežnemu bolniku, se

sklonila nad njegovo lice, ga klicala z najslajšimi imeni, mu obetala vse najdražje, ako pove, česa bi rad in kaj ga boli. Tudi Morjanu je bilo neznansko hudo. Najrajši bi se bil zjokal z ženo poleg postelje malega bolnika. Približal se je torej po prstih bogato opravljenemu ležišču in strmel v prepali, mrtvaški obrazek svojega prvorojenca, potem pa še v skrbeče lice in obupne, boječe poglede svoje žene.

Morjan se zdrzne. Kje je že videl nekaj takega ?

Dolgo je mislil in strmel predse in vedno jasneje mu je postajalo, da mu je znan ta pogled, da je že slišal enako sladke besede — v svojih mladostnih dneh, ki so mu še edini ostali odsev mladostne sreče — iz neznane domovine. Tako ljubeznivo govoriti in tako milo gledati je znala samo še njegova — mati. Nocoj je videl, kolika je materina ljubezen. Vse bogastvo je ne odplača in ne obseže ves svet.

Začel je vnovič iskati, vnovič premišljati

nepozabne glasove, ki niso bili nič drugega nego njemu sedaj nerazumne, a vendar tako drage izjave očitne ljubezni njegove nepoznane in kdo ve že kdaj in kje pokopane mamice. Prvič v svojem življenju je čutil žalost po nji.

Poslej si je v spominu večer za večerom obnavljal skoro siloma vse dosedanje doživljaje po svetu in vendar ni mogel najti slučaja, kjer bi bil slišal vsaj podobne glasove, kakor jih je govorila rajna mamica, da bi po njih dognal jezik svoje matere. Kolikor dlje se je bavil z neznanimi glasovi, toliko dražji so mu bili dan za dnem.

Materina postrežba in materina skrb sta z božjo pomočjo tudi njegovemu sinku zopet vrnila zdravje. V Morjanovo družino se je naselilo novo življenje, nov duh in z njim ljubezen do matere, nje jezika in domovine, kjer odmevajo sladki glasovi materinski. Samo stari Morjan je bil vedno bolj zamišljen. Domačini so sicer začeli govoriti o njem in njegovi družini z vsem spoštovanjem, a to mu ni zadoščalo, da, tega ni niti opazil;

njegovo srce je hrepenelo po prvotni domovini za domačimi glasovi nepoznane mamice. Zdravko je doraščal in tudi sam pomagal očetu iskati kraje, kjer odmeva sladka govorica njegove stare matere. Pomagali so vsi sinovi in hčere, in kolikor bolj so se trudili, toliko večja je bila njih veljava pri rodoljubnih domačinih, češ: še ptica se rada vrne v gnezdo, kjer je zagledala luč sveta.

Otroci Morjanovi so se po očetovem zgledu naučili ljubezni do mile domovine in čislali jezik, ki ga je z njimi govorila predraga mamica. Sosedje so jih vrlo spoštovali in jim slednjič pomagali, brodeči po svetu, povpraševati, kje govore jezik Morjanove matere. Vsem skupaj pa se je ravno tako malo posrečilo najti pravo sled, kolikor prej Morjanu samemu.

Postaral se je že in obupal, da zasledi pred smrtjo na svetu svojo prvo domovino. Ležal je bolan in čakal zadnje ure. Dedščino je modro razdelil ženi, otrokom, siromakom in potrebam nove domovine. Vsem skupaj je

naročil, naj se ga po smrti spominjajo zlasti s tem, da bodo tudi ponaprej vztrajno pozvedovali o njegovem rojstnem kraju, o njegovi domovini. Ko jo najdejo, naj ji sporoče nepoznanega sina poslednje pozdrave.

Tedaj pa pride list iz daljnega kraja, list tam iz znožja slovenskih planin, da svojci, znanci in rojaki srčno pozdravljajo in da tudi mati domovina pozdravlja na tujem zvestega sina, želeč mu božjega blagoslova. Kakor nekoč svetopisemski Simeon je vzdihnil sedaj tudi Morjan, da rad umrje, ko je čulo njegovo uho zopet nepozabne glasove materine govorice. Na to je starček mirno zaspal v Gospodu.

Po očetovi smrti pa so hvaležni otroci položili bogatih darov, in Zdravko sam jih je esel v očetovo domovino in z njimi očetove poslednje pozdrave.

Še danes je domovina ponosna na tako rlega sina. Njegovo ime se blesti v zlatih kah v zgodovini slovenskega naroda. Njega je

blesk ne mine, dokler ne zamre poslednji
odmev slovenskega jezika.

Daj nam dobrotno nebo še več tako
zgodnih sinov!

B. P o v e s t.

Napisala učiteljica Pavlina Debelič - Samotvorčeva.

1.

Brez mame.

Gospod Filipo Debellis, načelnik višjega pomorskega urada v K., je sedel v svoji pisalni sobi. Glava mu je slonela na dlani desne roke, kakor da ga mučijo težke misli.

Pred njim na mizi je stala v ličnem okviru za brušenim steklom slika krasne ženske — pokojne soproge.

Danes je uprav minilo leto, odkar so jo zagrebli tam zunaj mesta v senci vitkih cipres. Njen grob krasi visok angel s povešenimi krili, troseč cvetice na gemilo.

Načelniku se sto in tisoč spominov budi v srcu ta trenutek o blagi pokojnici.

Rojena Dalmatinka odlične stare italijanske rodovine, črnolasa, črnooka, živahna in vesela je šla samozavestno za soprogom — bivšim kapetanom — gospodom Debelisom po svetu. Slednjič je dobil na pomorskem uradu stalno službo. Tedaj sta se tudi stalno naselila v nevelikem istrskem mestecu N. Nekoliko hladneje podnebje nego v kršni Dalmaciji, zlasti ostre zime niso ugodno vplivale na itak rahlo zdravje južnodalmatinske cvetice gospe Margerite. Najhujši udarec jo je pa popolnoma strl oni dan, ko jima je umrla edina hčerka Filipina Margerita, rojena v Dalmaciji. Že po materi slabotna ni mogla zmagovati prenagle premembe podnebja. Nekaj nad tri pomladi svojega nežnega življenja je štela, ko je šla njena dušica med nebeške krilatce. Bili so gotovo dobre volje tisti dan, ko so jo sprejeli med svoje vrste in zarajali z njo po svetlih nebesih, a njena mamica na zemlji je plakala, bridko plakala brez tolažbe, in njen papa je resno strmел na morje, kamor ga

je mikalo ta trenutek, da si uteši pekočo bol. Toda služba ga je drugam klicala na delo, in jokajoča soproga je bila že zaradi šibkega zdravja tako potrebna pomoči, podpore, hladila.

V dolgih šestih, sedmih mesecih je izjokala menda vse solze in se umirila. Gospod Debellis je čutil, da se je pojavil nov žarek upanja na obnebju njegovega življenja, če mu ozdravi vsaj soproga. Začela je kazati poslednje čase nekaj več veselja do življenja. V svojo zaslugo je štel lastno skrbno postrežbo in zdravnikovo spretnost — toda zaman.

Njegova Margerita je sicer živela še cela štiri leta in to se trdi lahko z gotovostjo: štiri leta tudi umirala počasne smrti za prsno boleznijo. Ne zdravila, ne toplice, ne njegova ljubeznivost ji ni mogla podaljšati življenja. Kar je objela neizprosna smrt, ni izpustila več . . .

Lice načelnika višjega pomorskega urada se je nabralo v resne gube, mučna skrb

se je zrcalila na njegovem visokem čelu: ti spomini so bili bridki, prebridki. In ko bi obetala vsaj bodočnost več svetlobe, več sreče na pot njegovega življenja. Lasje so mu že siveli: pol stotine in šest zim pomni načelnik pomorskega urada. Telo ne čuti več one mladostne prožnosti kot nekdej. Dub je sicer še živahen in razum gibčen, tudi spomin mu je ostal zvest, toda telo peša: krivi se k zemlji. Hoja je boječa, otroška. In Debellis je bil svoje dni junak!

S tresočo roko prime vnovič pred seboj stoječo sliko v steklu in jo slovesno poljubi, potem pa postavi na prejšnje mesto, se dvigne in začne dolgih počasnih korakov meriti sobo. Le časih se je ozrl skozi okno na bledezeleno morje, kjer je brisala mrzla jesenska burja, se razigravala z valovi in jih silovito drvila ob morski breg. Samo večji parobrodi so mogli na odprto morje, manjši parniki in ribiške ladje so morali čakati ugodnejšega vetra v mestnem pristanišču.

Nebo je bilo nizko zastrto s sivimi oblaki, in vsa znamenja so kazala, da začne v kratkem deževati ali celo snežiti. Toda nebo je ostalo že tretje popoldne nepremično zastrto kakor sezidano, dežja ali snega pa le ni bilo, in burja tudi ni ponehala. Silno se je zaganjala v okna načelnikovega bivališča, a Debellis se ni zmenil za to; doživel je že mnogo hujših viharjev med zemljo in nebom na široko odprti morski gladini. Kakor nad zevajočim temnim grobom se mu je neprenehoma režala nasproti neusmiljena smrt v razdivjanih valovih.

O, koliko spominov ga vabi in kliče nazaj v tiste čase, v dobo krepkih mladih let! Na stenah visi vse polno slik iz mornarskega življenja. V vseh večjih skupinah pomorskih častnikov se odlikuje po nenavadno visoki rasti, lepo gojeni črni bradi, živahnih oči on sam — Filipo Debellis.

Na raznih policah so porazstavljeni in naslonjeni ladijski načrti, stene dičijo slike tujih mest in znamenitih krajev. Sredi sobe

na mizi je kar živo jezero z vodometi in z slapovi, studenci in potoki, kjer se igrajo drobne, rdeče, pisane in zlate ribice. Nadp Debellisovo pisalno mizo visi njegova slikaj v naravni velikosti iz najlepše moške dobe, poleg slike pa častniška sablja, več samo-kresov, puška in drugo orožje. Kdo pa naj našteje vse morske školjke, polžke, konjičke in zvezdice, ki so kakor razmetane po mizi, med knjigami, na oknih in omarah?

Človek bi se tega ne nagledal ves teden.

»Papa, papa!« prihiti v sobo šestletno dekletce ter ostane takoj ob durih, videč, da stopa mož nemirno in burno po sobi.

»Kaj bi rada, dragica?« vpraša načelnik ljubeznivo in pogladi deklico po temnokostanjevih kodrih. To jo je obodril, da je ponovila nameravano vprašanje naravnost in brez zadržka gladko italijanski: »Papa, ali res jaz nimam mame?«

»Nimaš ne, sirotica!« Tu je moral pomorski junak prenehati, zakaj glas se mu je zmeščal in tresel, da se je sramoval ka-

zati svojo ginjenost šibkemu otroku. Hoteč nekoliko zakriti zadrego, vzame z mize sliko pokojne soproge in jo pokaže deklici. Spoštljivo jo prime ona z obema rokama, poljubi kakor svetinjo in položi na prejšnje mesto. Poznalo se je, da deklica ne vrši tega danes prvič.

»Veš, papa,« nadaljuje potem otrok prostodušno in zaupno upira oko v Debelisa, »pa pravijo ljudje, da ta le mama — tukaj — ni moja mama; pravijo da nimam jaz mame.«

Še vedno kot oglje črne obrvi se načelniku strnejo nad očmi, čelo se mu zmrači. Kakor če preprežejo nebo nagloma temni oblaki, preteči z bliskom in gromom ubogim zemljanom. Gospod Filipo ni pričakoval tega, še najmanj danes. Jezen topotne z nogo po tleh in hoče otresti jezo zaradi lastne nemile usode na ubogega otroka, pa se zave še pravočasno neprevidne in neopravičene naglice, potreplje deklico zopet po rami, da jo pomiri in vpraša z velikim samozatajevanjem: »Kdo ti je pa že to povedal, Pavlina?«

»Žena — tista, ki biva tu-le gori nad nami v drugem nadstropju.«

»Ne hodi več v drugo nadstropje! Ali ti ni rekla mama — ta-le, ki je umrla lani osorej — da te gotovo zadene nesreča, če boš hodila gori. Tudi jaz sem ji moral obljubiti, da te ne pustim izpred oči. Pa ti si imela rada to-le mamo?«

»Prav rada, papa,« pritrди deklica, in solze ji oblijejo zardela ličeca. Načelnik vpraša dalje, kakor da ni opazil tega:

»In mene nimaš rada?«

»Prav rada, papa!«

Dvoje drobnih ročic se je potem molče oprijelo kosmatega vratu gospoda Filipa, in drhteča usteca so se dotaknila njegovih strčočih brk. — — Pavlina se jih ni bala prav nič.

To je zopet pomirilo vihar, ki se je bil že dvignil v njegovi duši. Poslal je deklico v kuhinjo k postrežnici in ji naročil; »Pojdi in slušaj, kar sem velel!«

»Bom, papa!«

In še s praga, preden je zaprla duri
za seboj, mu je na prstih poslala Pavlina
poljubček v slovo. Filipo Debellis pa je ostal
sam in nevoljno stresel z glavo in zamrmral:
»Še tega je bito treba, še tega!«

Neznani in znani glasovi.

Nekaj dni pred tem dogodkom je bilo Pavlini dolgčas, pa je zopet šla počasi pogledat k sosedovim v drugo nadstropje. Niso je vabili, vendar tudi niso kazali nikake nevolje, ako je došla v vas hčerka tako odličnega gospoda, kakor je bil Debellis. Otrok niso imeli in stanovanje skromnega paznika finančne straže je bilo urejeno uborno, bedno. Kaj je vabilo Pavlino k sosеду, dasi ji je bilo tako strogo zabranjeno? Najbrž ni tega vedela niti sama, kakor ji ni bilo znano, zakaj so ji tako strogo zabičali, da ne sme k sosedovim. Čestokrat je zlezal otrok, da sam ni vedel prav kdaj, ven na stopnice,

dkoder se mu je oko željno upiralo gori v ste temne duri. Odtam so prihajali do nje lasovi dotlej neznanega, tujega jezika, ki a ni umela čisto nič, pa je vendar tako ada poslušala te mehke, jasne, odločne, nile glasove. Nekaj ji je šepetalo, da jih je e nekoč slišala v daljni deželi, slišala kakor sanjah v mladem življenju. Kje? Kdaj?

Žena mlekarica je oni dan ropotala s praznimi posodami od paznikovih mimo nje n se poslavljala s paznikovo gospodinjo: «Z Bogom, gospa, z Bogom do jutri!»

Te besede je Pavlina ponavljala več asa na stopnicah, potem je šla v kuhinjo prašat domačo gospodinjo, kaj pomeni ta pozdrav in zakaj mlekarica ne govori s sosedo v nji umljivem lepem in sladkodnečem talijanskem jeziku.

Gospodinja jo je najprej posvarila, da ne sme tega praviti gospodu papanu, ki bi bil jako hud na obe, ker ne sme hoditi poslušat tujih ljudi na stopnice. Potem ji je pojasnila, da mlekarica ne ume dovolj

laškega jezika in zato govori v domačem slovenskem. Pavlina se začudi, da je sploh kak drug jezik, ki ga govore na svetu mimo italijanskega. Tudi na to dobi pojasnilo razumne gospodinje in kuharice, da je mnogo mnogo milijonov ljudi, ki ne umejo tega jezika, kakor ga ne ume preprosta mlekarica, dasi ga umeva in govori tudi več milijonov zemljanov po širnem svetu.

»In vsi ti priznavajo in časte Rom (Rim) za sveto mater in Italijo za svojo skupno domovino, ne Betina?« ji je segla Pavlina v besedo kakor bi deklamovala pravkar naučeno pesemco.

»Drugi ljudje imajo drugo skupno mater in drugo domovino.« Otrok se začudi tem in odgovarja samosvestno :

»Pa nimajo tako lepe kakor je Italija gotovo ne. Saj je Italija raj sveta in Rim večno mesto.«

»Vsakemu človeku se zdi njegova domovina najlepša in jezik, ki ga je govoril z njim njegova mati, najslajši jezik na svetu.

To ni moglo deklici v kodrasto glavico.

Gospod Filippo jo je bil naučil in gospa Margerita ji je dokazovala z lastnim zgledom lehrni dan svojega življenja, da morajo vsi ljudje častiti Romo kakor onadva, vsi priznavati Italijo za svojo domovino kakor ona, vsi ljubiti laški jezik kakor ona, rojena Italijanka, ki so člani njene obširne rodovine šteli izza glavnih časov med svoje mnogo učenih, odličnih mož, da se še danes ponaša z njihovimi deli lepa Italija — široki svet.

Pavlina je verjela to in njeno čisto lovzetne srčece se je z mladostnim ognjem oklenilo tiste skupne domovine, ki je slišala doma govoriti o nji s toliko spoštljivostjo namo in papana, kakor govore samo o Bogu ali božji Porodnici.

V spalnici gospe Margerite sta bili na odličnem mestu podobi laškega kralja in kraljice, pa tudi kipi laških junakov davnih časov pa do poslednjih vojská z Avstrijo za osvoboditev Italije, kakor Garibaldi, Manzini, Carlo Alberto, Vittorio Emanuele, člani kraljeve

obitelji savojske in še cela dolga vrsta sloveč Italijanov.

Mnogo slik laških mest, krasnih nabrež stavb in spomenikov diči stene v spalni gospe Debellisove. Neki prijatelj je pripom nedavno, da ima gospa Margerita v svo veliki domorodni ljubezni še v slikah in kip okolo sebe združeno vso Italijo — tudi tistimi udi razkosane domovine, ki ji še ni uedinjeni (namreč Trent in Primorsko.)

Skladnice italijanskih knjig so straž umetno izdelani kipi pesnikov in pisateljk kakor sploh umetnikov iz vseh dob italijanske zgodovine. Latinca Virgil in Senecca, Italijana Dante in Petrarca, Michel Angelo Bramante so se med mnogo drugimi ponosno ogledovali po domovanju gospe Debellisove ki je govorila poleg materinskega jezika še francosko in špansko. Slovanske ali nemške besede pa ni mogla niti slišati. Kar mrak jo je izpreletel kakor tudi njenega soprog ako sta morala na slovansko ali nemško vprašanje odgovarjati, čeprav le mimogred

a nalašč — samo v laškem jeziku. Enako
ta želela vzgojiti tudi Pavlino.

Dva dni po onem dogodku, ko je de-
lica čula slovenski pozdrav zunaj na stop-
nicah, je že pozabila Betino in njeno svarilo.
Ponavljala je tiste besede in ponavljala in
lednjič pozabila, kaj pomenijo. Šla je zopet
prezskrbno vprašat papana, kaj se pravi ita-
lijanski: »Z Bogom, gospa, z Bogom do jutri!«

O, kako slabo je naletela sirotica!

»Pa tisti grdi, ostudni jezik, divjaške
glasove ti poslušáš? Taki-le mladi Italijanki
kakor ti se niti ne spodobi, da si onečašča
jezik z besedami, ki so podobne samo ži-
valskemu glasovom na cesti med voli in osli,
na paši pri kozlih in teletih ali v gozdu med
volkovi in medvedi. Ljudje, ki tako govore,
so divjaki, njih jezik — živalski.«

Poslej je bila tudi Pavlina zares pre-
pričana, da se tudi živali sporazumevajo
med seboj v svojem jeziku. Njeno zanimanje
za to živalsko govorico se je večalo vsako
popoldne, ko je čula zunaj na stopnicah

glasno govorečo mlekarico Slovenko iz okolice. —

V mesto K. se pride samo od ene strani po suhem, sicer ga pero morski valovi od vseh strani. Med vaščani se ne čuje nikdar slovenske govornice, dočim govore okoličani zdržema in skoro brez izjeme slovenski, tudi ko dohajajo v mesto po kupčiji ali drugih opravilih.

Pavlini so zanimali njihovi glasovi. Dostikrat bi bila rada v šolo grede zaviti na trg, kjer so prodajali okoličani drva in različne poljske pridelke, toda papa, ki je običajno spremljal na poti v šolo, jo je vodil vselej tako, da je le oddaleč slišal tiste ljudi, tako čudno oblečene. Opoldne ko se je vračala domov in ji je bil zopet papa spremljevalec, je bil pa trg prazen. Le semtertja sta srečala še kako mlekarico široko sedečo na oslu, odeto v belo pecelj in črno krilo. Potrpežljivemu sivcu po seboj je enakomerno narekovala dolgočasno: Geri, muš!

To se gospodu Filipu ni zdelo nevarno. Toda zadnje čase so se stvari začele snovati tako, kakor jih ni nikdar zasnoval načelnik pomorskega urada v svojega življenja načrtih.

Po soprogini smrti ni imela Pavlinka več tako strogega nadzorstva. Učila se je še v otroškem vrtcu prav marljivo in s tem obilo povračala Debellisu skrb in ljubezen. Vztrajna pridnost je ni ostavila niti potem, ko so jo vpisali v redno šolo. Toda tukaj je dobila mnogo tovarišic iz vsakršnih slojev meščanstva. Šola namreč ne poznala razlike med bogatini in siromaki. Temu je deklica privadila prav kmalu, saj so jo zanimale vse tovarišice odkraja, a ker je bilo kakor povsod več ubožnih kot bogatih, je bila rajša med ubožnimi zlasti že zato, ker so se razlikovale od nje po obleki in vedenju; Pavlina je pa hotela imeti povsod enakostančno razložen: zakaj to?

V nekaj tednih je že nabrala med najbližjimi tovarišicami v šolski klopi mnogo novic,

ki jih je doma pripovedovala Betini. Pa tu tovarišice so doznale od Pavline mnogo novic, ki so se jim zdele vredne, da jih zaupajo obsežni radovednosti svojih mami doma. Ni čuda, da so se vse zanimale njim tako odlične dekletce, kot je načelnikove Pavlina. Nekega dne so vedele v šoli najprej prve štiri, potem pa vse klopi od prve do zadnje, da Pavlini pokojna gospa Debellisova ni bila mama in da deklica menec sploh nima mame.

Ta novica ji je vselej privabila solze oči, kadarkoli se je je domislila. Nikakor se je ni mogla oprijeti. Njen jok in togo so opazile součenke, pa so pripovedovale doma o Debellisovi Pavlini. Meščanke, ki so poznale načelnika že več let, so vso stvar razjasnile malim radovednicam. V nekaj dneh je pa doznala Pavlina s strahom in trepetom v srcu, z obljubo in zatrdilom ustnih, da hoče molčati o tem, čeprav veljame resnico, da je umrla njena mama Bove di kje tam v tuji deželi divjakov, kjer je tudi govorila tisti živalski jezik.

Več dni je Pavlina premišljala to no-
vico. Zaradi nje ni mogla spati in tisti ži-
valski jezik, jezik lastne mamice, jo je zani-
mal še vedno bolj. Neko popoldne se je
odločila in šla vprašat v sobo papana, če
je res, kar so ji povedale součenke. Toda
namesto odgovora je Debellis zarobantil nad
nedolžnim otrokom in jo samo vprašal, od-
od pobira take-le prazne marne. Potem je
oklical Betino in velel neposlušno Pavlino
apreti — pod streho.

Izdajica.

Vas Senodol stoji ob rebri višjega hribovja na kranjsko - primorski meji. Iz te vasi se je hodil — mnogo let je že tega — konce vsakih počitnic nazaj v Gorico Debeličev Lipe. O Božiču se je redno zopet vrač domov sestavljat jaslice, jest potice in prisit mater in očeta nekoliko desetice za prboljšek. Ista povest se je ponavljala tudi še o Veliki noči — sicer brez jaslic, a brez potic in pirhov. Tako je dovršil Debeličev dijak tri razrede latinskih šol. Skrb mamice, ki nimajo navadno drugega opravila nego molitev ali opravljanje, so časa že skrivaje pogledovale za njim in se p

zpraševale prav čisto brez potrebe, kako lepo bi bilo, ko bi prišel kdaj iz Debeličeve hiše — duhovni gospod. Čisto brezpotrebno seveda je bilo to delo, zakaj zaradi nesreč pri živini, zlasti pri konjih so očetu opešali zadostni viri dohodkov, in Lipe je moral nekega lepega jutra namesto nazaj v šolo žalosten ostati doma, dasi bi se bil učil rad, tako jako rad.

Dvanajst let star je moral gledati, kje si čim prej pribori košček kruha. Doma so ga namreč nerazsodni ljudje zbadali javno in naravnost, češ: nič ne bo iz njega! Izprijen študent! Debeličevi sploh niso kaj prida.

V prodajalnico mu ni dišalo, v rokodelstvo še manj; zdel se je samemu sebi preveč izobražen.

Kam torej? Tako se je povpraševal sam, kako so ga zaman povpraševali tudi drugi, odgovora ni vedel dolgo, dolgo.

Slučajno in po mnogih mesecih neprijetnega čakanja je Lipetu naznanil bivši

tovariš, ki je moral zaradi učnih neuspehov
ostaviti šolo, da namerava k pomorščakom
na Reko. V mornarski šoli upa v štirih letih
doseči službo pomorskega podčastnika. Za
Služba mu bo poleg nade, da se bo vzpe-
njal višje in višje, vrgla na mesec lepih d-
narcev. Videl bo pa toliko tujega sveta —
zastonj na cesarskih ladjah. Samo izprva je
težavno življenje med pomorščaki, dokler se
ne privadi, in učiti se je treba mnogo, a
do kruha se ne dokoplje tako brž — nikjél
drugod.

Lipetu se misel ni zdela napačna.

Razodel jo je očetu, ki je pohvalil sl-
novo odločnost. Le mati se je solzila in
tarnala: »Na morju nisi kakor na suhem
otrok moj! Vsak trenutek te čaka mrzli grob
v globočini.«

»Mama,« odgovarja sin, »ali nismo tu-
na suhem, tukaj-le na našem Krasu vsa-
hip v smrtni nevarnosti? Kdor bi vedno
mislil na smrt, bi se ne ganil nikdar izpo-
domačega krova.«

Oče mu je pritrdil, a mati je zdihovala
še naprej, da je na suhem manj smrtnih
nevarnosti kakor na morju. Navzlic temu so
začeli Lipeta odpravljati v mornarsko šolo
za podčastnike in nižje častnike na Reko.
Očeček se je zglasil po predpisih, bil sprejet
in odšel še tisto jesen potem okušat cesar-
ski kruh na jadrenike, vrvi in jadra.

Iz Gorice je bil prinesel domov nekaj
aških besed in skoro zadostno znanje nem-
škega jezika. Na mornarski šoli je še izpo-
polnjeval oboje. Veliko večji siromaki so bili
njegovi tovariši iz Dalmacije, s Kvarnera in
drugih otokov in iz Istre. Ti niso znali nem-
ščine prav nič, a italijanščine malo več kot
nič. Poučevali so pa večinoma v teh
dveh jezikih. Hrvaški in slovenski govoreče
rojence so zasmehovali celo nekateri uči-
delji vsaj na skrivnem. Zlasti je videl De-
deličev Lipe, da se med odličnejšimi učenci,
med častniki in zlasti med gospodo, pa če
prav slovanskega rodu, širi tuj jezik. Ti
se štejejo potem sami med tujce med rojaki.

Zaželel je, da sam postane takšen tujec, ima mir potem vsaj med tujci Nemci Lahi. —

Mogoče bi bil tudi zabredel v tako smisel že tedaj, ko bi se ne prigodilo tisti dni nekaj, kar ga je začasno vrglo z namer vanega pota. Ker ni takoj umel neke neške razlage o parnem kotlu, je ujezil učitelja Italijana, da mu je zabrusil v lice: »trdi suženj!« Lipe je dobro vedel, kaj zagrešil oni z italijansko psovko njemu Slovencu. Glasno se je uprl takemu pouku. To je učitelja raztogotilo tako, da mu prisolil — klofuto, a Lipe mu jo je vrnil.

Kmalu bi se bil unel med njima rest boju, ko bi ne bil odjenjal Lipe in zbežal domov samo nekaj dni pred Božičem. A so ga gledali doma osuplo in začudeno, jim je pripovedoval o krivicah, ki se godijo Slovincem in Hrvatom v vseh javnih slabah. Ljudje ga niso umeli, niti marali ga niso umeti. Celo domači so govorili: Taki

dečki se morajo učiti, učiti in skrbeti za lastno prihodnost, pa ne gledati, komu se godi krivica, ko sami še ne znajo stati na lastnih nogah. — Po krivici preganjani dečko se jim je sicer smilil, a pomagati mu niso znali. —

Bival je sicer doma, bival vnovič kakor na trnju izprijen študent — dokaz, da niso Debeličevi zares nič prida.

Težjega dela se ni nobenega lotil pri hiši, dasi ga ni bilo treba iskati; s knjigo v roki in s knjigo v žepu je stopal po dvorišču in po vasi, da se je zdelo že sosedom to pohajkovanje greh in očitno pohujšanje.

Pustni ponedeljek je šel v bližnjo romarsko cerkev k maši. Novcev ni imel niti za kruh, a po dovršenem cerkvenem opravilu je bil — lačen, žejen.

S tovarišem iz domače vasi jo udarita naravnost proti domu. Nameravala sta z junaško dobro voljo premagati glad in žejo. Premerila sta bila že večino pota, ko doptlje Lojze — sin boljšega posestnika iz

Senodola — v hlačnem žepu grošek in ga takoj nameni bližnjemu gostilničarju za kruh, ki naj bi jima krajšal in lajšal ostalo pot do doma.

Z groškom sta šla oba po kruh v gostilnico. Glad je namreč huda reč, ki v silni noče vedeti niti kaj je sramota. V nobenem drugem slučaju bi ne bil stopil študent Lipe sam po kruha, danes je pa celo z Lojzetovim groškom. V gostilnici je bilo nekaj gostov domačinov, ki so ob mastni pečenki, belem kruhu in polnih poličih praznovali, posnemaje nekdanje naše prednike, stare Slované — god strica Kurenta.

Dečka sta bila žejna, da bi popila morje, seveda le v mislih, a pečenka jima je tudi dišala, da sta komaj sproti požirala slino. Ustavita se torej takoj ob durih in čakata, da krčmar ureže kruha. Tedaj opazi sosed Poličar, precej vinjen, Robarjevega Lojzeta in mu ponudi kupico vina. O, kako ročno je izginila božja kapljica po razgretem grlu! —

»Čigav je pa ta-le, ki je s teboj?«
vpraša nalašč Poličar, dasi je dobro poznal
Debeličevega.

»I, Debeličev Lipe. Ali boste dali tudi nje-
mu pijače, sosed?« vpraša Lojze, dobro želeč
tovarišu, ki je že komaj držal jezik v ustih.

»A, kaj še?« odgovori prešerno sosed,
»Debeličev lahko potrpi. Njegovemu očetu
— tistemu nemaniču — so lani res poginili
zaporedoma trije konji, pa po neumnosti.
Zakaj jih ni bolje krmil in pazil? Za take-le
ptiče je dobra voda. Ni prav, da se človek
razvadi že v mladosti. Taki berači so po-
zneje najbolj sitni.« Po tem odslovilu sta
nadaljevala pot domov.

Lipe je siloma požrl zasušene sline,
siloma potlačil jezo in skoro osorno odklo-
nil kruh, ki mu ga je ponujal dobrosrčni
tovariš. Lakota in žeja sta ga minili. Poli-
čarjeve besede so ju pregnale in se razpro-
strle na dnu srca kot sikajoči gadje. Mnogo
huje so ga pekle nego učiteljeva klofuta na
mornarski šoli.

Tresoč se same jeze je stopal polje
Lojzeta, ki je zložno mrvil kruh in ga nosil
nsta. V pretrganih stavkih je razlagal to
rišu : »Oba skupaj — Poličar in moj
nimata toliko posestva, da bi bilo vredno
primeri z bogastvom na svetu imenovati
pa nas Poličar ponižuje med same sužnj
med berače in postavlja sebe na sod
prestol sedanjih in prihodnjih časov !
ni prav rekel moj učitelj na Reki ; trdi su
nji ? Ali nismo res trdi, nezavedni sužnj
vsi, ki ne znamo in nočemo spoštovati najpr
samih sebe. Čakaj, poslej mora biti druga
— vsaj z menoj mora biti drugače in tu
bo, boš videl!«

»Drugi narodi podpirajo svojce, pom
gajo drug drugemu z besedo in delom,
pri nas z zaničevanjem, s tožbami, zasmehom
Fej! To, da bi bili sosedje!«

»Med samimi tujci mi bo bolje neg
doma.«

Tovariš je poznal njegovo boleost, vide
krivico, ki se mu je zgodila, in ga mil

prosil, naj skupno z njim uživa kruh. Pri najbližjem studentu se hočeta pa okrepčati s svežo vodo. Nič. Vse prošnje so bile zamane.

Prvi žarki pomladnega solnca so jima prijazno ogrevali hrbet, vrat, lica in ušesa. Trobentice so žarele po bližnjih rebrih in zvončki so bingljali pozdrav veseli pomladi. Lipe Debeličev tega ni videl, ni maral videti. V njegovem srcu se je širila neobčutna zima in temna noč.

Pepelnično jutro se je zglasil pri ravnatelju mornarske šole na Reki, prosil oproščanja, obljubil pokoro in poboljšanje in bil sprejet med nekdanje gojence.

Njegovi novi sklepi so se kmalu začeli vršičiti v klasje prav posebne vrste. Naravnost se je pridružil Lahom in Nemcem in se očitno izogibal stike z dosedanjimi tovariši. Celo norčeval se je iz njih bede zaradi nezložnosti in medsebojne zavisti. Očitali so mu za to narodno izdajstvo in mu kazali njegov pravi rod in slovenski priimek. »Do

svojega rodu imam pa jaz, menim, pr malo dolžnosti. Tudi rod jih je doslej malo vršil do mene, če že ne upošteva več največje dobrote, ki mi jo je storil tedo ko me je eden naših občinskih veljako pahnil med berače in nemaniče; s prijatom vam tudi ustrezem, ko dosežem zakonito starost.«

Vrlo je napredoval med Lahi in Nemci s tem hotel dokazati svojim sramotilcem, je vsakdo nespameten, kdor ne učini tako kakor on. Poslej je namreč užival mir spoštovanje; njegove zmožnosti so pa celo po njih pravi urednosti, ne pa s psovkanji. Tudi suženj — kakor poprej. Dosegel je precej visoko službo, ko so mu dovolili, premeni priimek. Podpisoval pa se je poslej Filippo Debellis.

Začetek dogodbe z lova.

Bridko je jokala Pavlina v samotni umnati pod streho. Tudi zeblo jo je, in vižgajoča burja se ji je zdela v podobi le žene poslana papanova jeza, da jo kroti zaradi njene neslušnosti. V otroškem razumu je ugibala, da njen pregrešek vendar ni zaslužil papanove jeze. Stisnila se je v dve kubi v kotichek in vnovič začela obupni jok. Potrto in utrujeno je slednjič premagal spatec. Prav tedaj se je bila zopet polotila v mislih tistih živalskih glasov, kakor se z njimi sporazumevajo ljudje, ki ne znajo italijanskega jezika, in ti glasovi se ji niso zdeli tako grozno grdi in grozoviti, kakor

je trdil oni dan papa. Toda tako lepi se an
pa tudi niso videli, da je ne bi žalila misab
ki jo je dražila že več dni, misel namrda
da je v teh glasovih najbrž govorila z ru
njena neznana mamica tam daleč v ten
deželi. Zvedela je te dni, da tudi ona san
ni znala laškega jezika, ko je bila še prar
majhna. Tovarišice so trdile, da je bil njid
dotedanji jezik neko tuje žlobudranje, pek
dobno bolj jeziku vran in papig kakor p
človeški govorici.

Pozneje so jo seveda naučili, da o
vsakogar dolžnost spoštovati in ljubiti svoj
starše in s tem tudi svoj materinski jezi
ki ga je podedoval po njih kot dragocen
svetinjo. Kdor ravna drugače, je nehvaležen
otrok, ki ne marajo zanj ne Bog ne ljudje.
V tem premišljevanju je prišla Pavlina o
vprašanja: ali je njena dolžnost, čislati ne
znani jezik neznane mamice?

Jako, jako je dvomila o tem in tu
zadremala v teh dvomih. Sanjalo se ji ja
da počiva na svoji mehki pernici poleg

amice, ki se sklanja nad njo in ji posablja objokano lice. Toda ta mamica ni bila gospa Margerita Debellisova; popolnoma drugačna je: kostanjevih las, spletenih ob tencih v dve debeli kiti, prijaznega obraza in pogleda kakor med. Njene oči so tako rareče in polne ognja ljubezni, kakor jih ni videla še nikoli. Ne! Zdi se ji, da jih je že pekoč, toda davno, a kje, ne more vedeti.

Solze so se ji hipoma posušile, zakaj stnice neznane mamice so bile vroče, da o kar žgale. Njeni poljubi so greli kot sam živ ogenj. Pavlini se je zdelo, da se je vsa oživila v tej toploti.

»Otrok moj! Moja Pavlinka, zopet te imam! Našla sem te! Dobro jutro, moje srcece zlato!« Tako je govorila tuja mamica tujem jeziku, in Pavlina je dobro vedela, da ne umeje pomena teh besed, a njeno srce je čutilo in njene oči so v materinem pogledu čitale pomen ljubeznivih pozdravov, da je veselo odkimala. Potem so jo pa mamičine roke krepko objele in pritisnile na

srce, njeno blede lice se je dotikalo materinih las, a materine ustnice so jo nepopredne nehoma poljubljale, in njeni poljubi jo so pekli kot plamen. Tudi ona se je okleto mamice okolo vratu in se stisnila na njene prsi, da je čutila, kako strastno, kako bujno utriplje materino srce. V tem objemu ji je bilo tako vroče, da je Pavlina zavpila ali za pomoč. Lastni krik jo je prebudil — uče jočo se na kolenih gospoda Filipa Debellisa v njegovi topli sobi poleg pisarniške mize...

Mož je namreč hitro spoznal, da je za tem otroku ne opravi iz grda ničesar. Sklepe ni bil je torej deklico po malem privajati k resnico, ki bi jo itak doznala prej ali pozneje. Zraven tega ji je pa hotel vdihniti prepričanje, da je italijanščina njena prava materska rinska govorica, Italija vseh rodoljubov in rodoljubkinj skupna domovina. Proti dozdajšnjemu rodnemu jeziku ji je pa nameraval vcepiti neizprosno zaničevanje in sovraštvo.

Ko se je predramila, jo je pomiril s
sladkimi besedami in izbranimi slaščicami.
Potem je začel pripovedovati to-le pravljico:
Tisto in sto milj od tukaj v tuji deželi sta
bilo nekoč dva lovca na lov. Zgodaj zjutraj
je bilo, in jesenska megla je ležala v dolini.
Iz puško in torbo sta korakala iz doline v
visoke hribe po bogati plen. Nad meglo se
je prostiral jasni, zvezdnati nebes, in mesec
je svetil s polnim obrazom. Kmalu so se
jima blesteli daljni vrhovi kakor pričarani v
srebrni mesečini. Votlo, zaspano so odmevali
kriki zgodnjih lovcev skozi bližnje vasi,
kjer so ljudje počivali v sladkem spanju.

Pot se jima je dvigala vedno strmeje
na hribe. Lovca čujeta za seboj težko so-
penje in nagle stopinje in pritajene, zadržane
klice na pomoč. No, mislila sta si: kak
ostal pijanček mora biti, ki ga je ob cesti
razbiral spanec in prebudil nočni mraz. Toda
kmalu se je razvilo pritajeno vzdihovanje v
vzbupne klice. Starejšemu lovcu je bil kraj
znan, znani tudi ljudje, zato pojasni tovarišu,

da ubira za njima pot slaboumna Mila. N srečnici se o polni luni navadno zmeša pamet, varovati jo morajo doma, ker meni, da naj med njimi svojega moža. »Le brž stopi da ne bo sitnosti s to žensko. Odkar ji umrl samo leto dni po poroki mladi m ki se ji mati ni pustila poročiti z njim, večkrat v hribe klicat svojega Adolfa. nekoliko dneh se vrne lačna, prepadla, utu jena, raztrgana, brez moža in — pametna,

»Poizkusila je vzeti s seboj tudi že hčerka še ne dveletno Pavlino. Otrok bi goto umrl: če ne ob pritisku v njenem naroč in ob vročih objemih, pa ođ gladu, ko bi ljudje ne bili odvzeli otroka.«

Klici na pomoč so prestali za nek časa, in povest o nesrečni Mili se je konča Lovca sta se podvizala navkreber in tež lovila sapo zlasti še, ker jima je z vrh doli dihala nasproti mrzla burja.

Dospela sta na širno goličavo p strmi gorski vrh, ki se je, na jug neobrast dvigal kakor starodavna piramida v neb

edeta, da se odpočijeta in okrepčata. Vi-
oke, po ravnini razpostavljene skale so
nolele kvišku na levi in desni, kakor da
o se uprav sedaj le igrali z njimi nekdanji
elikani. Oddaljeni hribci so se jima zdeli
eh velikanov starodavni grobovi, kamor so
velikani zagrebli tudi pripovedke o njihovem
lejanju in nehanju. Sence posameznih dre-
es so bile kakor plašeče se pošasti v po-
emajočem svitu lune, ki se je uprav jela
sklanjati nizko nad morje, trepetajoče veselja,
kla jo sprejme v svoje naročje.

Lovca predrami klic malega deteta —
čerke blazne Mile. »Pojdiva!« reče prvi
ovec, »babnica naju je gotovo opazila, ko
sva ob luninem svitu korakala skozi vas tu
doli. Njen pokojni soprog je bil tudi brhek
ovec, ki je padel nekje v teh hribih kot
žrtev pregnanega divjega lovca.«

Šla sta urno, ne meneč se za otroški
glas ne za klice mlade žene. Grozna usoda
mlade nesrečnice je ganila obema sicer hladni
lovski srci, da sta celo med lovom mislila

največ o nesrečni Mili in njenem otroku
drugega pa nista ukrenila ničesar.

Blizu poldneva je že moralo biti, ko se
se vračala po isti poti in ne s posebno
bogatom plenom. Zopet sta počivala na ši-
goličavi in občudovala skalnate velikane,
niso bili ob solnčnem sijaju napol tako
grozni kakor zjutraj v zardelem polmrazu
zahajoče lune.

Spomnila sta se jutranjih klicev
umrlim soprogom nesrečne Mile in pogleda-
ter natančno preiskala kraj, kjer sta jo čula
zjutraj. Ker je ni bilo za njima v hribe,
jima je zdelo mogoče, da je oslabela
ostala tukaj med skalovjem ali pa se vrnila.
Dolgo jima ni bilo treba iztikati za blaznic
Nedaleč od steze slišita zamolke, hripa-
vzdihe. Stopivša bližje, najdeta njeno hčer
skoro umirajočo.

Urno ji pomagata, kolikor sta ji lovc
sploh znala pomagati. Imela sta še nek
vode, sladkorja in kruha. Otrok je užil ne
koliko in se okrepčal. Hvaležno se je ozr

eklica v svoja dobrotnika, dasi se je prvi
p boječe umikala njunim pogledom.

Kakih petdeset korakov od tega mesta
jima je odkril drugačen prizor. Na tleh
ležala mlada žena s krvavo peno na
stnicah, roke krčevito zvite nad glavo, a
med črnih las se je vil kakor zamrzel
otok že strjene krvi. Žena se je gotovo iz-
odtahnila, padla, se pobila na ostrem ka-
nenju, izkrvavela in umrla.

Lovec domačin, ki mu je bila znana
lazna Mila in njena okolica, je takoj ukrenil
ajpotrebnejše. Tovarišu je izročil lovski
ilen in puško, sam je pa vzel v naročje
troka in ga nesel s seboj v vas.

»Škoda, da se nama mudi domov in
na imamo tako daleč! Počakala bi in videla,
aj ukrenejo z mrtvo Milo. Veš, to-le de-
letce pa vzamem jaz kar s seboj še danes.«

Tako je govoril spotoma starejši lovec
vojemu tovarišu, v čigar daljni domovini
e služboval in zahajal enkrat na leto
amo na lov v nepozabno domovino.

Pri županu so bili jako veseli njegove izjave, da hoče vzeti deklico s seboj, in bližnji sorodniki ne manj. Tudi je dal prispevek za vsoto za pogreb pokojne Mile. Vse drugo je obljubil, da uredi pozneje.

Župan je zahvalil dobrega gospodarja, da je vzel občini tako ogrobnjeno breme, kakor bi bila v nekaj letih gotovo hčerka slaboumne Mile.

Filipovi nameni.

Debellis je še povedal Pavlini, da je nji lovec zares vzel malo deklico s seboj v daljno mesto ob morju, kamor se je odpeljal s tovarišem še tisti dan. Tam jo je izročil svoji ženi, rekoč deklici: »Vidiš, to je tvoja mama!«

Deklica se je izprva bala vedno se solzeče črno oblečene gospe. Tudi gosposkega lovca se je bala in vseh ljudi, ki so prihajali v hišo. Čudno jih je gledala, ker jih ni umela.

V nekoliho mesecih se je pa privadila.

Začela je hoditi po gosposkem stanovanju ter ogledovati različno in lepo opravo.

Kupili so ji pisano obleko, lične čreveljje in rdečo čepico. Kako sladko se je nasmejela, zroč tako lepo punčko prvič v velikem zrcalu mamine sobe.

Tudi Miklavž je ni zabil nobeno leto. še! In za Božič, za god in Veliko noč, papanov ali mamin god je dobila toliko igrač, da se je čedalje bolj polnila z njimi v sobica, kjer se je igrala in učila z maminimi prvih korakov. Toda gospa, ki jo je deklica poslej nazivala mamó, ni slekla več žalj in obleke. Bolehala je in kašljala, skrbno učila svojo rejenko in nekega dne ostala v postelji odkoder so jo po kratkih tednih črno oblečeno in mrtvo dvignili na mrtvaški oder.

Do tukaj je Pavlina poslušala papanov mirno in zvesto; sedaj je pa začela plakati za umrlo blago gospo. Povest ji je ugajala in prosila je papana, naj nadaljuje. Stopila mu je s kolena na tla in mu zrla naravnost v oči, da ji ne bi ušla prav nobena beseda. Pravil ji je naprej, kako je žalovala ona deklica za izgubljeno mamico in se tudi

ma poslej letoindan črno oblečena igrala
prejšnji sobi s tujo žensko, ki pa ni bila
ena mama, marveč je samo služila v hiši.
da Pavlini je uhajal spomin nazaj v one
se, ko se je ona sama igrala z novo
amo, se učila izgovarjati tuje besede ter
tečer pozdravljala papana, ki je prihajal iz
ada. Nekaj znamenitega je deklici zabli-
talo v teh spominih: Ti deklici se je godilo
koro tako kakor meni. V dnu srca ji je
eprenehoma odmeval ta glas. Ni si mogla
aj, da ni kakor vse drugo doslej tudi tega
pupala papanu; on se pa ni zmenil za njeno
rditev; delal se je, kakor da je ni niti slišal.

Povest pa se je končala s sklepom, da je
bila ona deklica gotovo hvaležna svojima
rediteljema, ki sta ji slednjič ostavila vse
svoje imetje. Poslej je živela srečno po
njihovih naukih in se hvaležno spominjala
dobrotne roke, ki jo je dvignila iz bede v
ugodno blaginjo.

Kdo bi mogel dvomiti, da to ni res?
Ali je mogoče, da je tako nehvaležno srce

na svetu? Tudi Pavlina je s solznimi očmi pritrčila papanu, da bi drugače ne mogla storiti nobena hčerka na svetu.

»Seveda,« de Filip Debellis, »svoboda mam, ubožno in blazno, je pozabila prave lahke, očeta ni niti poznala, sorodniki niso marali zanjo. — In ti — Pavlinka — boš prav takšna, kaj neda?« jo je vprašal. Debellis z ljubeznivim nasmehom, kakor če se ni med njima zgodilo ničesar neljubega.

Namesto odgovora se je Pavlina dvignila na prste ter poljubila papanove ustnice. Saj se ga ni bala kar nič več. Ta večer je premišljala samo o tem, kako bi razveselila in zadovoljila papana, da bi ne bil nikdar več tako hud nanjo kakor danes.

*

Deklica je odšla v kuhinjo k Betini.

Debellis se je pa zaklenil v svojo sobo in premišljal, kako slabo dozorevajo njegovi načrti, ki jih je bil zasnoval pred mnogimi leti. —

Ko se je bil vrnil v šolo ter se z mom in srcem pridružil italijanskim tovašem, je vrlo napredoval brez sramotnih abavljic in psovok tujih učiteljev na zavodu. Prejšnji tovariši so ga sicer gledali postrani in mu še vedno očitali izdajstvo domovine, izdajstvo lastne matere, a on je odgovarjal šmirno: Vsak si postilja po svoje, vsak pa čudi vsaj tako dobro, kolikor more. Ako je vam dobro tako, pustite, prosim, mene na miru, ako vam ni, si preberite, kakor sem si jaz prebral, ki se ne kesam in vam zaradi tega, da si niste prebrali vi, ne očitam ničesar. Le to vam povem, da me je zares sram, ker sem rojen v kraju, kjer so tako nespametni ljudje, da se sovražijo in preganjajo med seboj. Vsak razumen tujec se jim mora smejati, saj ima največ dobička od tega on sam. Pa recite, da ni res? Ali vidite morda kaj podobnega med nami — Italijani?

Kmalu je postal nižji častnik z lepo plačo. Tudi si je že dotlej prihranil toliko,

da se je lahko pokazal v svoji zaničevdomovini. Hotel je, da morajo domačinjem priznati moža, ki ima nekaj v glap a tudi v žepu. Tedaj je prišel v domkraje v svetli vojaški obleki z zlatimi gumzlato uro, zlato verižico in — zlatimnarjem. Lična kočija se je ustavila pžupanovo gostilnico v Senodolu. Tam je t najel stanovanje in velel pozvati k sočeta in mater.

S starši je govoril po domače — samem, sicer pa in z drugimi samo laš ali nemško, da so se čudili vsi, ki so pznali nekdanjega Debeličevega Lipeta.

Toda on se ni vdal.

Če so ga napadali, da je izdajica svjega naroda, je pozval gostilničarja, plačin se odpeljal stran. To ga pa vendar nikoli tako ujezilo, da se ne bi več vrdomov. Pozneje je prihajal zlasti jeseni neznano tujo gospodo na zrak in na lokazal pa se je zadovoljnega samo med tujko se mu ni bilo treba mučiti z domačin

asovi, ki so se mu nekako nerodno natikali
a zobe.

Prebrodil je skoro vse dele sveta, videl
nemnoga čuda v božji prirodi in se slednjič
aveličal vednega potovanja med nebom in
odo. Odličen pomorščak je prosil, naj mu
remene način službovanja ali naj ga upokoje.
ali so mu lahko službo z mastno plačo in
lestečim dostojanstvom v mestu K. Tu se
družil s samo izbrano gospodo. Celo v
rstu so mu bila vsak dan odprta vrata, če
hotel naravnost k cesarskemu namestniku.

Mnogobrojni prijatelji so žalovali z njim,
o mu je umrla edina hčerka in pozneje
skreno ljubljena soproga.

S prijateljem na lovu v rojstnem kraju
na poti pobral osirotelo Pavlino, ki je
bila približno iste dobe kot njegova umrla
Filipina. S tem je hotel sebi olajšati srčno
bol po nenadomestni izgubi in tudi soprogi
preganjati dolg čas z otrokovo navzočnostjo.
Hotel je hirajoči soprogi po nasvetu svojih

prijateljev preskrbeti vsaj nekaj opravila, bi za nekaj trenutkov pozabila trpko bo-

Tedaj mu je živela še mati. Trdila glasno, da ne more biti popolnoma nez in zlobnega srca človek, ki je izvršil dobro delo kakor njen Filip, ki se je usi sirote Pavline.

Ljudje ji niso verjeli. Tudi je bil gov namen ob tem sicer veledobrem nekoliko drugačen, nego je mislila Debeličev. Nameraval je Pavlino vzgojiti v tujem d in jo s tem izneveriti svojemu rodu, s materi, kakor se je izneveril sam. To bi bila osveta za sramoto, ki so mu jo pravili njegovi rojaki, ko ga je sosed Pol nazival nemaniča in so mu drugi mo pritrjevali. Mislil si je: Ukradem vam ta le kar dve duši, ki ne bosta več poz slovenske ponižnosti nasproti tujcem in venske domače nesloge. Pavlino prived s tem v naročje prosvete in svetlobe. F menito, kaj?

ila. Nekega jutra pozneje je šla Pavlina
bo na v šolo.

dik Debellis je bil zadržan v uradu kakor
ezkrat z nujimi opravili, gospodinja Betina
tudi ni utegnila z njo, in Pavlina je šla
isla sama. Saj ji je bila itak znana pot, in
to majhna tudi ni več. To resnico je de-
ca opravičeno poudarjala dan za dnem in
dno glasneje.

ev Spotoma je zavila na trg med naj-
dstejše gruče prodajalcev in tu videla one
oznane obraze, ki ji jih je opisoval Debellis
t lica pristnih divjakov in še huje. Slišala
o da ti divjaki tudi govore, se smejejo,
lje in vesele, žaloste in mahajo z rokami,
ne hočejo prav zagotovo potrditi svoje
anjenje. Izkratka: spoznala je, da se vedejo
z vsem podobno meščanom, samo da so
gugače oblečeni in govore tuj jezik ter da
tegnejo biti tisti najbrž tudi ljudje, tako so
F ugajali.

Rada bi bila doma vprašala kaj več o
h čudnih stvareh, pa se je bala papanove

jeze in prepira pod streho. Toda zani-
so jo navzlic tej bojazni vedno bolj. Ka-
koli sta bili same z Betino, jo je povpra-
vala o ljudeh z mestnega trga. Kada-
slutila, da prihaja mlekarica k sosedovi
drugo nadstropje, je hitela za njo, če s-
ni bala, da jo zasačijo na prepoveda-
poti. —

O svobodnih urah zvečer v polm-
je poslušala papana, ki je v izbranih b-
dah govoril o skupni materi Italiji, ki
domovina vseh ved in umetnosti, kra-
sveta in biser zemlje. Pavlino je pa nered-
ob teh priložnih obhajala misel, da bi
pravzaprav morala tako-le govoriti o do-
vini svoje neznane mamice in tudi ljua-
ono neznano domovino s tistim ognj-
kakor želi Debellis, da bi ljubila združ-
Italijo. Ali ji niso trdile tovarišice, da nj-
mati ni znala sladke laške govornice?

Nova razkritja.

Neke nedelje jutro je morala mlekarica drugega nadstropja Pavlini pokazati svoj molitvenik. O, kako se je smejala dekletce svoji preprostosti čudnim črkam in še podnejšim besedam tujega jezika. Tudi mlekarica se je smejala, čuvši, kako neokretno jredo Pavlini, ki je poizkušala čitati molitvenik, iz ust besede njene materinščine. Deklica je vpraševala zadivljeno, če imajo ti čudni ljudje zares tudi svoje molitve in vprašala:

»Morda imajo tudi svoje cerkve, ha, ha!«

»Tudi, gospodična, če še ne veste.«

»Ali imajo tudi duhovnike, ki znajo jezik in take molitve?«

»Še vprašate, gospodična? Vse, imamo!«

»Pa krščanskega nauka se tudi učite tem čudnem jeziku?«

»Zakaj ne?«

»Ker je — je tako grd.«

»Meni se zdi grd vaš jezik,« de mlajša karica odkrito.

»Ni mogoče;« toda obenem se domislila, da imajo Kitajci v znak žalosti rdečo obleko in v znak veselja — meniško črno, torej vse narobe kakor mi, pa je nadaljevala pogovor mirno: »Ker ga ne znaš seveda.«

»Ali vi, gospodična, znate naš jezik?«

»Mi ni treba.«

»Potem vam tudi ni treba trditi, da je grd, ko ga ne poznate.«

Pavlina je ni namerjala žaliti, pa zopet vprašala:

»Ali znate očenaš v svojem jeziku?«

»Kaj bi ga ne znala! Bog pomagaj!
Ali menite, da smo divjaki — neznabogi?
Tak-le je!«

Mlekarica je ročno dovršila Gospodovo molitev, a Pavlina je povsila glavico in se zamislila za nekaj časa. Še nikdar ni slišala teh besed, vendar se ji zde tako znane, tako domače kakor odmev lastnega glasu. Odkod jih pozna?

»Če želite, gospodična, zmolim tudi zdravomarijo.«

Deklica prikima molče. Nikakor še ni mogla zbrati besed, ki bi z njimi stavila mlekarici sto in sto prerazličnih vprašanj. Ko je okoličanka dovršila, se je Pavlina zdrznila. Toliko da ni zavpila na glas: to sem že čula, a kje?

Tedaj je bilo deklici deset let, in glasovi mladostnih dni so še odmevali v nje mladi duši, nerazločno sicer in nedoumno, a vendar dovolj močno, da je razmišljala o njih. Zdravamarija jo je predramila iz neprodorne teme spominov, nejasnih in nerazločnih, da

je zares in glasno vzkliknila: »Kje sem
čula to-le molitvico?«

Paznikova soproga je že odgovorila
tako jasno in temeljito, da je bilo mor
še nekoliko preveč drzno in prenaglo. D
klica je zardela v same lase, ko ji je bi
jasno, da je ona sama doma s slovens
zemlje. Mlekarica se je pa poslej čudi
nele njeni radovednosti, marveč tudi nje
zadregi.

»Tudi šolo imamo in učitelja in učit
ljico,« se pobaha okoličanka. Pavlina p
vpraša, hoteč zakriti prvo zadrego:

»Pa uče otroke italijanski, ne?«

»Kaj še, gospica; samo slovenski!«

»Slovenski, slovenski;« ponavlja Pavlina

Te besede ni bilo v njenem spominu pole
očenaš in zdravamarije.

»Kaj je to: slovenski?«

»Jezik, ki ga govorimo mi doma s
svojimi starši in otroki in oni z nami; tudi so
ga govorili vsi naši predniki od rodu do
rodu, kdo ve, kdaj že. Danes ga pa govore

lovenci in z nami nam podobno naši bratje
lovani po vsem svetu.«

Pavlina ostrmi in vpraša: »Ali ne go-
voré po vsem svetu italijanskega jezika?«

»Nikakor, govore ga ponekod, to je res.
Ali več sveta obidemo s slovenskim nego z
italijanskim jezikom.«

»Ni mogoče.«

»Mogoče in tudi resnično je, to so nam
že pripovedovali v šoli. Naš učitelj je učen
gospod, ki zna tudi laški in francoski in
nemški jezik, a slovenskemu podobnih jezi-
kov govori celo več.«

»Ali jih je mnogo?« vpraša zopet Pav-
lina z nekdanjo radovednostjo in upre svoje
oko v ponosno mlekarico, ki pa tudi ni
morala utajiti svojega rodoljubnega znanja.
Okoličanka se vspne kakor bi se hotela
dvigniti na prste, da zabrenkočejo čutare ob
njenem boku in oči se ji poiskre v domo-
ljubni samozavesti, ko pojasnuje deklici:
»Mnogo, gospica! Mnogo je slovenskemu po-
dobnih jezikov, mnogo imamo bratov —

nad 100 milijonov po širokem svetu. Pr
vijo, da nas je trikrat toliko kot Italijanov

To je bil Pavlini nov, dotlej nezn
svet. Ugovarjala je, da je zaradi tega v
dar še najlepši laški jezik, vsem skup
mati Roma in edina domovina Italija.

Paznikova soproga z mlekarico sta
dili svojo, Pavlina svojo. Le iztežka so
pogodile, da počakajo nekaj dni in da mo
mlekarica doma vprašati učitelja za natanč
pojasnilo.

Vrnila se je mlekarica in prinesla p
jasnilo v drobni knjižici z drobnimi pesm
cami. Pojasnilo samo je bilo sicer na po
sebnem listku napisano v lepi italijanščin
Obsezalo je dovoljno razlago o slovansk
skupni domovini, o materi Slavi, o Slovenij
o krasnih, svetih krajih naše ožje slovensk
domovine in širne Avstrije kakor tudi o na
nepregledni skupnosti s stomilijonskim na
rodom slovanskim — vsi sinovi ene mater
Slave.

Srce se je topilo Pavlini, ko je čitala mično pisano pojasnilo. Pesemc seveda mogla umeti, dasi je znala nekaj vsakdanjih besed. Naučila jo je bila Betina, ki bivala več let v Trstu in služila pri raznih slovanskih družinah. Deklica je pa tudi sama vesto poslušala na mestnem trgu se mudeče količanke in se naučila marsičesa med jimi. Škoda, da se je tako baťa papana in je bil čas vselej tako kratek.

Ko je potem doma sedela poleg italijanskih knjig in čitala o slavi zedinjene alije, ji je duh uhajal tja na širne poljane, ker se prostira svet slovanske svobode, lemenitosti, dobrosrčnosti in pravice. V mislih ji je bila zlasti nevelika, a naravnih rasot tako polna slovenska domovina, ki ji je bil na kratko, a jasno opisal oni dan učitelj s Hriba v drobni knjižici. V duhu je čitala svojo neznano rojstno vas, neznano rojstno hišo in nepoznano mamico, katere prvi glasovi so bili nedvomno slovenski glasovi. Tako je trdila paznikova žena in ona ve.

In ljubezen, namenjena Italiji, je v kličinem srcu jela objemati njeno pravo slovansko domovino; kar je slišala o Italiji, obračala na Slovenijo.

V nekoliko mesecih je že gladko čitane poslane ji otroške pesemce. Čitala jih je tako slastno, da jih je kmalu znala na pamet. Vrnila jih je in prosila drugih. Za drugo knjigo je prejela tretjo, četrto . . . Seveda vse skrivaj, ker se je bala papana, a brez mogla odoleti brez slovenskih knjig ne bi imela znanja slovenskega jezika, ki ga je njemu papa tako smrtno sovražil. Treba je bilo mnogo zatajevanja in previdnosti, a česa ne domisli ženska glavica, kjer bi moškost nikakor ne bila kos! Vse je bilo treba skrivati pred papanovimi očmi kakor tudi pred radovednimi tovarišicami. Nekatere njih so gotovo znale slovenski jezik in tudi govorile doma v družini s svojimi starši ali zunaj hiše in v šoli so se ga sramovale, ker se jim je zdel grd, divjaški, živalski.

Nekoč jih je Pavlina zavrnila, da mora vsakdo spoštovati svoj materni jezik, italijanski, če je bila mati njegova Italijanka; da oni, komur je mati govorila prve besede pozneje z njim slovenski, mora spoštovati ceniti slovenski jezik kakor je dolžan spoštovati in ceniti svojo mater. Tovarišice se ji posmehovale in kazale za njo s prstom, kakor da je Pavlina nekaj posebnega, ker poteza za pravice ljudi, ki niso nič vredni, niso niti ljudje.

»Kdor se poteza za take divjake, je sam divjak, barbar!« so vpile starejše sosenke, in kmalu je pošumelo po vsem razredu, da Pavlina lahko tako govori, ker je ona sama doma z dežele sužnjev — prinejena iz ščavarije tudi sama sužnja — ščava.

Zaradi tega se je Pavlina pritožila učiteljici. Ker je bil Debellis splošno spoštovana osebnost v mestu in ker je učiteljica umela ekličino bol, je takoj prvič prav strogo osvarila preobjestne tovarišice ter jim pokazala z nepobitnimi primeri, da se človek

ne sme dvigati nad svojega bližnika, pa je bližnik tudi Slovenec. Pred Bogom zakonom sta oba enaka.

Le v miru in složnosti je mogoč predek, mogoča zadovoljnost in sreča po meznih ljudi in celih narodov.

Počasi so se oči začele obračati Pavlino od vseh strani. Tovarišice so mo priznale, da je govorila Pavlina prej tako kakor sedaj-le učiteljica. Učiteljica trdi to pravo, in Pavlina je trdila pravo.

Na delu.

Poslej se je Pavlina oklenila z vsem srcem svoje učiteljice. Gospodu načelniku sicer niso povedali tega dogodka in končne zmage Pavlinine, vendar mu je bilo všeč, da se je deklica popolnoma vdala učiteljici Meliti.

Čestokrat jo je po šoli spremila do hišnih vrat, a potem je Melita spremila deklico na njen dom, kjer sta v nekaljeni zapužnosti kramljali med ročnim delom ali pa zabavnim slikanjem raznih predmetov, kar je še posebno veselilo Pavlino. Po malici je navadno odšla Melita, če je niso povabili

k večerji. Pavlina je šla navadno z njo kake pol urice; ako je ostala do večer Melita pri načelniku, se je potem nadaljevala zabava med Debellisovim pripovedovanjem raznih doživljajev.

Vsem je bil kratek čas, zlasti pa bile Pavlini oslajene s posebno milino tistih urice, ki jih je preživljala sama s svojo učiteljico. Nekega dne gresta popoldne kakor običajno skupaj iz šole. Pomlad se je nasele v deželo, tista razkošna, zgodnja pomlad, ko krije naše bolj severno ležeče kraje neprodorna ledena odeja. Vijolice so zadete, zvončki, trobentice, hiacinti so krast okna meščanov, kakor topel dih je zavnel gorak veter od juga in privedel s seboj stovke ter napolnil ozračje z neko mehko milino.

Solnce se je nagibalo proti zatonu z zagorelim zlatom svojih žarkov obsipalo visoki zvonik mestne stolne cerkve. V zagorelem zlatu so odsevala okna meščanskih hiš, in morje se je bleščalo. Le gola drevesa

jo drevoredu so obupno iztezala prazne veje
ečč zrak.

Ob tem času srečata Melita in Pavlina
na ulici učiteljico s Hriba, bližnje vasi, od-
oder je dobivala Pavlina slovenske knjige.
Melita jo nagovori prijazno:

»Kam pa ti, Minka?« Bili sta namreč
čnakih let in součenki na učiteljskem izo-
braževališču.

»Imam nekaj opravila v mestu. Nikar
ni ne zavidaj teh par trenutkov, ki jih pre-
bijem med vami, meščani. Veš, gori pri nas
na Hribu smo na kmetih; tam je nekoliko
dolgočasneje.«

»Ali je vendar kaj zabave med Slo-
venci?« vpraša zopet Melita, ko so počasi
stopale vse tri po drevoredu.

»Kolikor si je sploh moreš misliti na
kmetih med preprostim ljudstvom, naj bodo
že Italijani ali Slovenci.«

Kaj takega ni pričakovala Pavlina iz
ust izobražene gospice, ki bi je nikakor ne
mogla prišteti barbarskim Slovenkam, ko bi

ne bila razodela sama, da službuje na kma
Tudi je Minka govorila tako sladko italim
ščino, kakor da je rojena najmanj v R

Pavlina je videla, da si imata prija
ljici gotovo povedati še marsikaj važnzn
kar ni treba in bi tudi ne bilo lepo, dos
poslušala še ona.

Poslovi se torej in odide.

Po njenem odhodu vpraša Minka Me
kdo je ta deklica. Obe sta se začudili, na
je rekla Melita, da je hčerka načelnikov

»A? Tak zagrizenec, pomisli!« vzkli
Minka — »tak zagrizenec, in ta deklica
slovenske knjige.«

»Veš, je jako vedoželjna ali da
slovenski — ne, tega bi ne mislila nikd
Meliti se je pa še nekaj drugega zasvetil
glavi in ta misel se je razpredala dal
Deklica je vrlo nadarjena! Kdo naj zam
to otroku? Sumničijo ga, da je sama
Slovenka, prinesena kdove odkod s hrib
Že v naravi zlasti mlajših nas vseh tli
vedoželjnosti, da hrepenimo vsaki stvari

kma in se naposled še sami — neverni
italmaži — prepričati, če je resnična.

Ri »Sploh je pa samo pravično,« je zatr-
pria Melita prijateljici po daljšem molku, »da
žniznava Pavlina, čeprav še otrok in navzlic
dostranski domači vzgoji, enako vrednost
di drugim narodom poleg Italijanov.« Minka
vnovič začudi: »Torej tudi tebe, Melita,
Me niso izpreobrnili; še vedno ista: vsi
i, nake pravice, vsi enake dolžnosti — seveda
vo svojem stanu in zmožnostih. Zaradi sa-
kilega jezika naj se le sovražijo nevedneži.
ali nismo vsi ljudje? Ali morem jaz kaj
ato, da je bila moja mama Slovenka in
te Italijanka ali Nemka? Tudi ti, Melita,
ji v tem ne moreš prebrati, ko bi si še
ilako rada.«

»Beži no, neumnost! — Toda, oprosti,
na otrok, ta Pavlina me zanima vedno
bolj in sedaj še celo. Škoda, da ne znam
toliko slovenskega jezika! Kar z njo bi čitala
slovenske knjige. Gotovo jih čita z veliko
slastjo in strastno. To bi bilo zanimivo, kaj?«

»Zares, zanimivo. Deklica čita vse dni kraja, kar ji pošiljava z našim učiteljem.

»Sirotica; v njih išče najbrž sledu materjo in — očetom.«

»Za očetom, ne vem, a najbrž išče poti v pravo domovino, toda vse skrivam in natihem zaradi očeta — ali ne — direktorja čelnika Debellisa.«

Učiteljci sta se poslovili. Ob razhodu sta obe izrazili željo, da bi ji radi pomagala, ko bi bilo mogoče, v tem domoljubnem prizadevanju. A kdo naj najde brž pravo pot, ki bo vodila na zanesljivi tir Pavlinine poti? Kdo naj jamči, da ni morda že težavo najdena pot — napačna?

»Vsekakor bi bilo zanimivo,« de Minko. »Ali poizkusiva?«

»Pa poizkusiva!« pritrди Italijanka nekoliko korakov oddaljena od tovarišice v drevoredu. Vsaka je snovala poseben načrt, a nobena ni vedela, kje bi bilo najpametneje zasaditi motiko. Zaradi tega se je Pav-

e dni razvijalo mlado življenje dalje po vseh
n. zakonih velike prirode.

u Tisto pomlad v dan sv. Alojzija je
prejela deklica prvo sv. Obhajilo. Nekoliko
prebleda sicer, a krasna je bila v snežno-
vali obleki, z razpletenimi črnimi kodri, z
vencem na glavi. Gospe so si šepetale, da
je najbrž najlepša med vsemi obhajankami.

Veliko radost ji je napravil tudi gospod
Debellis doma z raznovrstnimi darili in pa
s tem, da je povabil opoldne k obedu go-
spice Melito. Prišla je učiteljica zaradi dekli-
čine prošnje še pred poldnem. Roke so se
tresle srečni Pavlini, ko je vpričo gospice
prvič pregledovala dragocene darove. Med
njimi je bil tudi krasen molitvenik in na njega
prvi strani z roko gospoda Debellisa za-
pisane besede: Ne zabi, dete moje, slehrni
dan prositi velikega Boga za srečo naše
lepe italijanske domovine! Tvoj papa.

Tudi Melita je skrivaje pridružila svoje
darilce: lično škatlico s podobami skoro
vseh glavnih mest na svetu. Prav zaupno

ji je pa izročila lepo knjigo s fotografijami raznih slovečih mest in krajev na Slovenskem. Na poslednji strani je bilo z drobnimi črkami napisano kratko posvetilo: Mladici čudovalki slovenskih znamenitosti — Minka

Pavlini je sedaj zažarel veselja angelov blede obrazek. Občudovala je z drhtečim srcem sliko bele Ljubljane s krasnim venci zasneženih gorá v ozadju, Bled in blejsko okolico, zavarovano z močnim hrbtom silne Triglava in njega mogočnih sosedov, Bohinjno jezero, slap Savice, Vintgar, Postojnsko jamo, slikovite dolenske kraje, mesta, velezanimivi Kras, pisano Goriško vinorodnim znožjem in nebotičnimi vršami slike iz slovenske Benečije, koroške gore štajerske gorice . . . Vse, vse se je lepo

»A kdo je ta Minka, prosim, gospica

»Se ti že razodene, moja zlata Pavlini

— o drugi priliki, ki bo za te gotovo veselejša od današnje. Le to je njena želja meni zaupaj svoje srce in ona ti hoče

magati, da zveš sčasoma vse, po čemer
bi hrepeni duša!«

Deklica je pogledala učiteljico nezaupno,
otem se je pa posvetila solza v njenih
teh. Hotela je Meliti poljubiti roko, česar
a ta ni pustila. Tedaj sta obe začuli stopinje
rihajajočega gospoda načelnika. Brzo je
emuknila knjiga s slovenskimi podobami v
eniznico, da bi je ne videl Debellis. Ta knjiga
je je zdela deklici najdragocenejše darilo.
ivaležna je bila sicer za vsa, a za to bi
storila vse, karkoli je v njenih močeh.

Debellis je ponudil Meliti roko, in vsi
trije so šli k obedu. Po obedu sta uživali
krasen razgled na mirno, veličastno morje
z domače verande (mostovža) nad glavnimi
vrati. Senca je bila tu in prijetna sapica
je prinašala raznovrstnih dišav iz cvetoče
prirode. Vsa okolica je bila napolnjena s
prazničnim mirom in šegavo, preširno mla-
dostjo.

Ko se je nekoliko ohladilo ozračje, sta
šli v cerkev, kjer je tudi vse duhtelo, kjer

je dihal z vseh oltarjev težki vonj temtis
rdečih vrtnic, klinčkov in jazmina, kalikaina
in narcise, lilij in resede. Ljudje so prilzku
jali in odhajali. V koru za oltarjem so katre
niki glasno molili večernice, sicer pa je bōst
tiho in soparno v hramu božjem. Takoj dos
blagoslovu sta šli v drevored, kjer je Pažo
lina v senci košatih kostanjev in visokres
platan ter pod cvetočimi lipami razkrivado
Meliti svoje dosedanje življenje, svoje slutnj
in slednjič tudi želje svojega srca, njegde
strah, stiske in težave.

Povedala je vse, prav vse.

Melita, sama rojena Italijanka, je narz
zlic vsem načelom in trdnim sklepom, dji
je najpoštenejše, vsem ljudem in vsem ro
dovom priznati iste pravice na svetu, kako
jih želimo sami sebi, pogledala takoj p
dokončani Pavlinini povesti deklico odkrito
srčno, pomilovalno: sirotica in povrhu še
Slovenka. Toda brž se je domislila, da seg
pravičnost nad vse, tudi nad človeško sa
moljubje. Prijela je učenko za roko in jo

ntisnila krepko, presrčno: »Ne boj se, Pav-
alina! Tvoja neznana prijateljica in jaz bova
ilzkušali dognati, kar je le mogoče, da tvoje
srce ne skoprni v otožnosti in negotovosti.
Dstani vedno tako marljiva in poslušna kakor
poslej, in upati smemo vse tri, da te tudi
gospod Debellis ne zavrže, spoznavši tvojo
kresnicoljubnost in tvojo neodoljivo ljubezen
do nepozabne mamice in njene domovine,
nje jezika. Ohrani pravo hvaležnost svojim
dobrotnikom, iskreno spoštovanje njih mislim,
nazorom. Zlasti gospod Debellis, učen in
čislán gospod, ima gotovo dovolj razlogov
za to, da je ostal svojim sklepom zvest, se
jim ni izneveril do danes, marveč stoji trdno
kot morska skala. Njegov rojstni kraj nama
je s prijateljico že znan, Pavlina. Tam biva
najina dobra součenka, ki poučuje vaško mla-
dino. Sčasoma se ji že posreči, da zve res-
nico o nesrečni materi in njeni hčerki, ki sta
jo vzela s seboj tuja lovca. Kmalu bomo
videli, če so opravičene tvoje slutnje, da bi
utegnila biti tista nesrečna deklica — ti . . .«

Pavlini se zdi, da čuje besede nezabne mamice z one strani groba. To glasovi, kakršnih ni pričakovala nikdar. Pa je tudi molila danes zjutraj za svojo nenano mamico in za gospo Margerito in — papana.

Proti večeru se jima je pridružil in šetališču še Debellis in ponosno zrl na svojo Pavlino.

Na božji poti.

Pavlina se je s trinajstim letom razvila v lepo deklico. V šoli vedno marljiva, doma vsekdar poslušna je bila ponos gospoda Debellisa. Ukrenil je že vse potrebno, da jo pošlje, ko dovrši štirinajsto leto, v višjo dekliško šolo v Trst. Deklica se je veselila te premembe.

Ko so dokončali šolsko leto in je Pavlina prinesla domov najboljše šolsko naznanilo, ji je obljubil Debellis, da pojde z njim na daljno letovišče, kamor je doslej vsako jesen sam zahajal na lov. Tam bo videla tuje kraje in tuje ljudi. Pripove-

doval ji je o znamenitostih teh krajev z nekimi posebnim ognjem, a govoril je zaničljivo ljudem, ki so baje še pravi divjaki, koliko jih je mogel spoznati doslej. Znan mu je celo njih jezik in njih običaji. Pavlina je takoj slutila, da mora biti ono letovišče prav v Debellisovi domovini. Povpraševala ga je zato o raznih stvareh z nepreračunljivo natančnostjo. Samo ženska opreznost zna biti tako spretna, da se ne izda v tako kočljivem pogovoru; moški bi bil v podobnem slučaju preneroden. Toliko da ni glasno zavriskala samega veselja, ko je doznala, da je ta kraj zares prav tisti, ki je po njem hrepenelo njeno srce. Kaj, ko bi bila to njene mamice in nje domovina!

Gospica Minka s Hriba je s pomočjo prijateljice v Senodolu dognala Debellisov rojstni kraj, natančno si ogledala celo hišo in nekoliko potov ogovorila na cesti njegovo mater, dasi je starka slišala že prav težko. Popolnoma brezuspešno je pa ostalo iskanje Pavlinine matere. Na poti jim je bilo zlasti

to, da se piše Pavlina Debellis in pa nezaupnost, čemu poizveduje domača učiteljica po nji, ko ji ni ne v krvi, ne v rodu.

Zato se je zdela prava dragocenost že to, da je papa sam priznal svojo pravo domovino. Izpraševala ga je namreč, kod se bosta vozila iz Trsta po železnici in potem koliko časa z vozom. Vse si je potem poiskala na zemljevidu in zapisala v svoj dnevnik.

Ta nedolžna knjižica, kamor je zapisovala doslej samo neznatne dogodke, je postala s tem njena tajna zaupnica, ko je papa potrdil, da je njegov rojstni kraj na Slovenskem. To jo je zadelo bolj nenadoma kakor blisk z jasnega neba. Tako navdušen Italijan, ki bi dal kri in življenje za laško domovino, pa tako zagrizen sovražnik Slovanov sam rojen Slovenec, ki še hvali lepoto domačih krajev! Ali ni to čudo? Gotovo je bila Slovenka tudi njena mama!

Pavlina je komaj čakala, da stopi na rodno zemljo, da pozdravi sicer s tihim, a

toliko toplejim in srčnejim pozdravom hribe in doline, gore in vode nepoznane domovine.

Slednjič je vendar zasijalo krasno jutro prvega dne v kimavcu. Parnik je pihal in prhal, žvižgal in piskal, tako nestrpno je čakal odhoda v Trst. Težje ga je čakala Pavlina.

Solnce je prijazno zrlo na mnogovrstne potnike, ki so se gnetli na parnikovem krovu. Nekateri so opazovali bliščečo morsk gladino in v globini podeče se ribe. Nih ni kazalo nobenega oblačka in njega modrina se je zrcalila v morju kakor v nedosežnem zrcalu. Ta morski breg, porastel z oljkami, smokvami in vinogradi, to je bila slika, kakršne ne dovrši noben slikar.

Debellis je strmel pred se v daljavo kakor v stalno preračunjeno bodočnost, ki ga ne more prevariti. Mirno je puhal debel smodko, in oko mu je zalesketalo rodovinskega ponosa, videč, kako občudujejo ljudje njegovo Pavlino zaradi njene lepote in ljubeznivosti.

Nji je pa uhajal pogled neprestano tja na drugi konec parnika med ženske v črnih krilih z belimi pečami, govoreče med seboj mili slovenski jezik, ki se ga je bila tudi Pavlina naučila popolnoma gladko. Debellis ni vedel o tem ničesar in je mislil, da vabi le radovednost njeno oko tja med Istranke, ki bi jih lahko risala na letovišču ob tolikem prostem času. Da, risala in slikala, in on bi ji pomagal sam, saj so mu že nekdam zatrjali, da ima v tej stroki precej umetniškega čuta. E, Debellis ve marsikaj, a tega ne ve, da že plapola v Pavlininem mladem srcu žareč plamen rodoljubja. Že dlje časa je tlela iskra v njenih prsah, sedaj pa hoče planiti na dan kot velikanski kres, ki mu je dodajal kuriva — Debellis sam. Kar planila bi tja med svoje ljudi in jim razkrila vso srčno tajnost: »Tukaj sem, vaša sem!«
Potem se zgodi, karkoli.

Toda tega ne more, ne sme, ako neče zavreči tudi samo sebe. S tem bi kruto, smrtno užalila svojega dobrotnika. Tega pa

ne more, zakaj že pokojna gospa Margerita je zasadila v njeno srce čut hvaležnosti in spoštovanja do vsega, kar nas spominja staršev in dobrotnikov. Ta hvaležnost se je vkoreninila še trdneje v njenem srcu, ko je spoznala, da so jo ji vcepili ljudje, njeni popolnoma tuji. Toda domovinski glas vendar ni pustil, da bi obstala na tej poti. Naprej, naprej! . . . In ne prvič v mladeni življenju se ji je uprlo oko v osivelo brado gospoda Debellisa in ni prvič mislila danes in se tresla ob tej misli, da Debellis ni njen oče.

Mogočna brazda kakor metla velike repatice se je širila za parnikom, ki je rezal morje s svojimi prsi. Na severu so krasile obzorje nebotične Alpe s snežnobelimi robovi, a na severovzhodu se je potnikom kmalu pokazal v rahlo meglico dima in sopare zaviti, kakor v obsežno kotlino položen Trst.

Po kratkem odmoru, ko so stopili na suho, je hlapon odpeljal Pavlino in Debellisa po dolgi progi proti Nabrežini. Z enakomerno

se dvigajoče železne ceste je občudovala deklica Miramar, slovenske vasi in sela v Tržaški okolici, bližnjo Istro in daljno morje proti Gradežu, proti Benetkam. To je pa ni zanimalo. Veliko bolj jo je mikala ona hladnejša sapa, ki je dihala sem preko gorskega krova, zelenega venca, obdajajočega Trst in njegovo krasoto, bedo, nestalnost in goloto! Pavlina bi bila rada pozdravila celo kraško burjo kot drago znanko, celo nji bi bila zaupala svojo srčno tajnost, da je Slovenka. Ali burja je neobčutna kakor sopotniki, ki se nekaterim pozna, da so Slovenci, pa žde in smrče neobčutno kot klade na svojih sedežih, ali pa se malomarno ozirajo na obcestne kamene in gledajo na uro, kdaj bo konec vožnje. Ker sta se vozila z Debellisom seveda v prvem razredu, kjer se vozi samo večja gospoda, ni čula več nobene slovenske besede, dočim ji je v Trstu slovenska govorica povsod donela na uho. Nekateri sopotniki so govorili med seboj kaj malega nemški ali laški, večina pa nič.

Pavlini se je zdelo kakor da je dospel zopet v tujino.

Nič bolje se ji ni godilo v Nabrežju. Tu je čakal naročeni voznik in naznanil gospodu, da so konji nakrmljeni in naj se pripravi; lahko napreže, kadar mu zapoveste. Vse je pa sporočil v tako spakedrani italijanski jeziki, da bi se mu bila kmalu Pavlina smejala na ves glas. Naravnost se mu poznalo, da govori ta jezik, ker ima ta jezik povelje. Tudi se ji je zdelo, da suče vsi drugi ljudje na postaji, kjer sta se nekoliko krepčala z jedjo in pijačo, popolnoma kakor v Trstu — vse tuje in mrzlo, da govore med seboj slovenski. Torej mrtvo! Najrajša bi se bila razjokala nad brežičnostjo teh ljudi. Nje papana pozdravlja vsi spoštljivo, dasi ga gotovo ne poznajo, a nje ne pogleda nihče. Celo voznik, ki je nekam čudno zdrznil, ko jo je prvič zagledal poleg Debellisa, ji ne privošči besedice. A kaj to! Da bi jo le pogledal! Ali se ne pozna že na licu, da je Slovenka? Mord

zaradi tega zaničuje postarni voznik, ki je edvomno sam Slovenec! Saj lahko ugane kdokoli, da je Slovenec tudi njen papa, dasi dela kakor bi šele danes prvič došel v laške Kalabrije in začel natikati posamezne krogce mehke slovenščine na svoje redke kroglice. Pravi trinog, kaj! Kmalu bi se bila smejala Pavlina na glas, in zopet je bila samo njena ženska previdnost edina bramba ob tej misli. Še hujše je bilo, ko je voznik prisedel prav zaupno in domače k Debellisu in ga vprašal slovenski: »Dober dan, gospod načelnik! Kako pa je še kaj!« No, gospod načelnik mu je sicer prikimal prijazno, tudi stisnil roko, rekel pa ni ničesar. Zato je pa nadaljeval voznik neustrašeno: »Veste, gospod načelnik, da jaz ne znam ne laški in ne nemški, saj sva nekdej skupaj hodila doma v šolo in tudi na Log sva hodila in z Loga, ali se še spominjate, tisto pomlad — pustni ponedeljek z božje poti?«

»Vem, vem, Lojze —«

»Bog Vas živi, če veste!« In kakor bil skromni možiček zadovoljen že s priznanjem, prime kupico in jo izprazni na Debellisovo zdravje, potem se odpravi na odhod. Načelnik pa opozori hčerko na pohlevnost in samozadovoljnost preproste Slovenca, češ: »Vidiš, tako-le pasje ponižajo Slovenci, ko občujejo z večjo gospodo. Ta ima dovolj, da sem mu le prikimal.«

Pavlina se obrne smehljaje za odhajajočim možem in mu da znamenje z roko naj se vrne in počaka. Njeno željo je potrdil tudi Debellis in velel prinesiti vozniku vnovi pijace. Hotel je s tem ugoditi deklici, misleč da ji je prava dušna paša, če se more posmehovati slovenski ponižnosti. Ta okolnost jo je zopet opozorila na prepad, ki je vedno bolj zeval med njo in Debellisom. Časih se je stresla ob misli, da bi utegnila biti Debellisova dogodba z lova resnična in potem ona samo njegova rojakinja, časih pa je pa razveselila.

Voznik zopet prisede, pokusi pijačo, pa si ogleda gospoda Debellisa, potem hčerko in reče svobodno kakor med starimi znanci:

»Čigava je pa gospodična? Pa ne vaša?«

»Je in ni, kakor hočeš,« dé Debellis slovenski.

»A-a-a! Že vem! To je tista — —! O, prav takšna kakor mati, kakor mati. Že vem, tista, tista — —!«

»Tista, ki sem jo izneveril vam in vsem Slovencem. Hči je rajnce Vrčonove Mile, ki je imela tistega Adolfa z Angelske gore. Besedice ne zna slovenske, le vprašaj, govori z njo, če moreš. Italijanka trdna kakor sam kvirinalski grad, kjer biva laški kralj.« Zdaj pa Pavlini ni šlo več na smeh.

Pretrgal se je zastor, kakor na občirni, gladki mizi je bilo pred njo vse dosedanje življenje, a tam v ozadju skrita temna bodočnost. Veselje in žalost ni morda še nikdar v nobenem srcu plula tako hitro in tako obenem kakor v njenem. Toliko da ni vzkriknila: Pustite, dovolj, dovolj! Tako siloma

je hotelo oboje vreti na dan. Krotila je sama sebe in se premagovala do solz. A solz tudi niso smele vreti na dan, ne, te bi izdale.

*

Pogovori med mladostnima znancem Debellisom in Lojzom je niso zanimali. Ni več se ni čudila, da imajo ljudje, name njeni kdovekam, tako površne poglede mimoidoče. Celo veselilo jo je, da je opazujejo preveč, ker se je bala, da utegnil kdo uganiti v njenih očeh njene srčne tajnosti, ki bi jih bila tako rada ne dolgo tega zaupala vsakemu Slovencu.

Lokomotive so bobnele na kolodvor in s kolodvora, da se ji je zdelo tega že sama večnost. Vrvenje množic na vlake in z vlakov se ji je videlo, da se vrši kar samo ob sebi. Gledala je, kako se prijatelj Lojz vedno zaupneje stiska h gospodu — papanu — mogla več reči — h gospodu Debellis in mu pripoveduje na uho stvari, ki zanj imajo gotovo njo ali pa njeno blazno mambo.

Vrčonovo Milo — ali očeta, kdo ve. Zakaj ne govori znanec na glas? Morda sluti, da zna ona slovenski?

Miza, ob kateri so sedeli, ni bila široka, a propad med njo, hčerko ubornega lovca z Angelske gore, in gospodom načelnikom višjega pomorskega urada, z Debellisom, je režal vedno širje, širje, zeval kot velikanski zmaj . . . Sirota brez očeta in matere — on pa odličnjak, izkušen, spoštovan, odlikovan mož z obilnim imetjem. O, ko bi mogla, ko bi le mogla raztrgati vse vezi! A kako?

Obenem, ko jo je nekaj vleklo naprej, le naprej od tod, jo je vendar zopet nekaj pridrževalo pri bradatemu, dobrem možu. Koliko sladkih uric, koliko dobrot je užila pri njem! In — pokojna mama — ne: gospa Margerita — Bog ji daj dobro . . . Vse to je hipoma vzkipel v otrokovi duši in pa bridka resnica: Ali je ni negovala kot prava mati? Tega ne more pozabiti, ne more odložiti kakor odložimo ponoseno obleko. Ne more ji nihče vzeti teh spominov.

Tudi če jo zavrže Debellis, ko zve, se je v kljub njegovim prepovedim naučil slovenskega jezika, da navzlic njegovemu sovraštvu do Slovanov ljubi ona svoj slovenski rod in širno slovansko družino vendar nikdar ne zamre čut hvaležnosti njenem srcu. Nikdar ga zaradi tega ne mogla sovražiti. Vse, vse mu oprosti, tudi brezobzirnost, ko je govoril o nji z nekdanjim mladostnim prijateljem, češ: hči je Vrčonove Mile! Sedaj sicer še ne more tega a ko se ji umiri srce, poklekne pred gospoda Debellisa in ga zahvali za vse prejete dobrote.

Mirno in navidezno neobčutno je poslušala razgovor mladostnih znancev, hladno se dvignila izza mize in sedla na voz. Opazovala je kraško puščavo daleč naokrog, s črnim grozdem težko obložene trte, rdeče se smehljajoče breskve, do tal se klanjajoče figove veje in šelestečo, napol suho koruzo na obcestnih ožinah. Zanimalo jo je sicer vse to in žalostna se ji je zdela tukaj slo-

venska zemlja navzlic obilnim božjim darovom, na posameznih njivicah med skalovjem. Toda njen duh se je bavil z drugačnimi mislimi — z negotovo bodočnostjo; kaj poreče Debellis, ko dozna, kako nehvaležno ga je ukanila, ko se je trudila, da poišče domovino svoje matere in kako ji jo je slednjič izdal on na nabrežinski postaji.

V mladi glavici se je snoval načrt za načrtom in ravno tako tudi podiral načrt za načrtom. S strahom je premišljala, kakšen utegne biti poslednji razmotek o skrivnostnem življenju in bivališču njene matere. Kam naj krene, če ji Debellis odkloni svojo pomoč? Kdaj se navadi novega imena »gospod načelnik, kapitan« in odvadi ga klicati papa? Jezik se sam upira temu, a razum vелеva in srce hoče, srce narekuje drugače. In prav človeško srce je bilo, ki jo je izdalo, da se je Pavlini podrl tudi poslednji dobri načrt, kadar je najmanj mislila na nevarnost. Vedela je sicer, da se ji Debellisovim očem in ušesom ne bo več

dolgo mogoče skrivati in potajevati zlasti poslej, ko bo bivala med samimi Slovenci.

Nastanil se je Debellis kakor po navadi pri županu in najel posebno sobico tudi Pavlini. Deklici je vrlo ugajal Senodol, njegov krasni razgled preko Krasa na morje in živahna, prijazna okolica.

Takoj prvi dan po prihodu v Senodol se je oglasila v šoli in sporočila učiteljici Lini srčne pozdrave njenih prijateljic od sinjega morja in ji obenem razodela najnovjše razkritje. Gospica Lina, živahna plavalaska, je veselo plosknila z rokami: »Zdaj smo pa že, hvala Bogu, zdaj smo pa že dobri! O, zdaj vem dovolj, pa tudi vsi vemo dovolj!«

V naglo vzplamtelem veselju bi bila Lina kmalu pozabila, da jo gleda dvoje temnih oči trinajstletne deklice, ki jo je sedaj le komaj spoznala. Kaj si bo mislila Pavlina? Brž ji ponudi stol in začne pripovedovati, kako se ji je godilo na pozvedovanju o nje pokojni mami. Sedeli sta na vrtu poleg

pota, koder so ljudje hodili v šolo in dalje v cerkev. Pavlina, vzgojena med Italijani, je bila tudi prav italijanski glasna v vsaki družbi, tako tudi danes poleg nove znanke. Govorili sta pa slovenski, in v najživahnejšem pogovoru ju je iznenadil gospod Debellis.

Konec dogodbe na lovu.

V Senodolu so ljudje kmalu pozabili Vrčonovo Milo in nje žalostni konec. Tudi tako drobno stvarco kakor je bila Pavlina so pozabili prav kmalu. Izlahka je mislila, da pozabi Milo celo njena rodna mati, ko jo je, neposlušno hčer, zavrgla že pred poroko s mladim Adolfom z Angelske gore. Da, tudi take matere so na svetu!

Toda Milina mati, stara Vrčonka, je poslej živela nemirno, se starala v nekem strahu, kakor da ima še mnogo poravnati, potem bo šele lahko pričakovala konca svojega življenja, ki se ji bliža.

Ko je prihajal Debeličev Lipe na lov v rojstno vas, bi ga bila vselej vprašala prav srčno rada, kako je s Pavlino, ali Debeličev Lipe je bil ošabni Filip Debellis, ki se je vedel nasproti vsem domačinom, celo do lastne matere, mrzlo, odurno. Z nikomur ni maral govoriti ali se je pa delal kakor da ne ume slovenske govornice. Vrčonka se niti toliko ni upala približati oholemu gospodu, da bi bila zvedela, če je živa ali mrtva njena vnukinja. Ta negotovost pa je povzročala marsikateri siv las stari Vrčonovi materi. Nemalokrat se je obrnila do istotako priletne Debeličevke in jo prosila iskreno, milo in jokaje, naj ona vpraša sina, kako je z deklico. Starica ji je sicer redno obljubovala, da stori vse, ko se vrne Lipe. Sram jo je bilo namreč priznati, da se tako boji sinove mrzkosti ko vsi drugi. Ko je došel jeseni na lov, je pa gotovo pozabila ali si pa ni upala omeniti Vrčonkine želje.

Tako so minevala leta, a Vrčonke ni minila nada, da pred smrtjo še ugleda in

blagoslovi svojo vnukinjo, naj velja karkoli. Svojo željo je razodela sinu, gospodarju v hiši, potem zaupnici Debeličevki in slednjič vsi skupaj županu, ki je bival navadno pri njem Debeličev Filip, ko je došel na letovišče.

A tudi županu se ni zdela vsa stvar posebno lahka. Gospod načelnik je govoril tudi z njim le najpotrebnejše — seveda in še to malo v laškem jeziku. Ako je hotel župan vedeti količkaj več, ni dobil nikakega odgovora. Toda ženskama in mlademu Vrčonu je moral župan obljubiti, da sproži to vprašanje, naj že prejme odgovor ali ne. In res je prišel gospod načelnik pogledat zgodaj tisto jesen, kako bo kaj letos uspeval lov zlasti glede števila divjačine. Sedel je po večerji za mizo in brisal brke in gladil brado po slastnem založaju. Bil je vidno dobre volje. Prav takega trenutka je pa čakal senodolski župan. Strahoma je stopil nekoliko bliže k mizi, da izvrši dano obljubo. Ko bi ne bil župan, si je mislil, pa bi ne sedel na

lastno besedo, a ker sem, moram. Tako je bodril na tihem samega sebe in v mislih zdihoval pod težkim bremenom, ki ga nalaga tudi v takih-le slučajih županska čast.

Nerodno in jecljaje je povedal svojo prošnjo, če sme govoriti in se dvakrat ali trikrat odhrkal v zadregi prej, nego je stavil nedolžno vprašanje, če še živi Pavlina.

»Da, gospod župan,« reče Debelič in objestno mlaskne z jezikom potem, ko si je bil izplaknil usta z nekoliko požirki terana, da bi menda lažje govoril:

»Letos pride Pavlina z menoj na božjo pot k Mariji Pomočnici na Log. Prava Italijanka je; ne boste je poznali, to vam povem, in zmenil se ne bo nihče z njo drugače nego v italijanskem ali nemškem jeziku. Boste videli, gospod župan.«

Župan je ostrmel. Njegov rodoljubni ponos se je zbudil. Rad bi bil ugovarjal, a se mu je po drugi strani zdelo škoda razžaliti mogočnega gospoda, ki vendar pusti pri njem vsako jesen lepih denarjev. V srcu

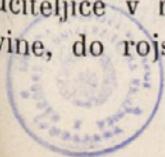
si je pa mislil: Taki-le so slovenski izdajice, vrag jih pohrustaj! Predaleč se pa tudi ni spuščal v tako razmotrivanje. Zakaj sicer bi bil moral tudi samega sebe lopniti po ustih, češ: taki-le smo Slovenci! Povsod premehki, popustljivi nasproti ošabnim tujcem. Zaradi borih par novčičev trpim, da se izdajica vpričo nas norčuje iz naših najsvetejših čuvstev.

Tako daleč seveda ni došel senodolski župan in z njim ne še marsikateri Slovenec, ki je sicer silno navdušen, kadar se mu ni treba ničesar bati.

Toda župan je dobil zadovoljiv odgovor, in to je bilo za nocoj njegovo poglavitno opravilo. Vsvesti si vrlo uspelega dela je zaspal mirno in sladko.

Kako je sanjal pa Debellis tisti večer potem, ko je slišal na lastna ušesa, kako zaupno je kramljala Pavlina z učiteljico v slovenskem jeziku, o tem nam sporočilo ne pove ničesar. Mislimo si pa seveda lahko, da njegove sanje niso bile najslajše. Videč

pred seboj razdejane svoje najljubše nade, je mislil samo še na maščevanje. Pavlini ni rekel na šolskem vrtu ničesar, tudi tisti večer se je vedel popolnoma mirno, dasi je poznala deklica, da je mir le prisiljen. Bala se je bližajočega se viharja. Le kako površno, kako suhoparno je govoril z učiteljico Lino o šolskih razmerah! Spoznala je, da govori samo zato, ker bi bilo na tem mestu in v taki družbi nespodobno molčati. Nekoliko pozorneje je pogledal gospico tedaj, ko mu je razodela, da mu je Pavlina sporočila pozdrave učiteljice Melite, njene součenke. S tem se je tudi pogovor zasukal na italijanske šole, in Debellis ni mogel prehvaliti rodoljubnega zanosa nekaterih mestnih učiteljev in učiteljic, ki bude v mladih srcih plamen žarkega rodoljubja in gorke domovinske ljubezni. Učiteljica Lina pa, ki je vedela, kam meri italijansko rodoljublje, je ponosno pojasnila, da bude tudi slovenske učiteljice v mladih srcih ljubezen do domovine, do rojstnega kraja, do obširne države,

ki jo vlada modri cesar avstrijski. V ljubezni in rodoljubni samosvesti je trdila, da smo vsi slovanski rodovi samo ena velika slovanska družina, vsi narodi v Avstriji pa kakor sinovi enega očeta, viteškega vladarja, ki želi osrečiti slehrnega svojih mnogobrojnih narodov.

To se je zdelo Debellisu preneumno in gotovo bi bil odgovoril prezirno in robato, a zavedal se je, da se kaj takega ne spodobí, če noče, da ga bo gospica smatrala za neolikanca navzlic italijanski oliki, ki se tako ponaša z njo. Poslovil se je in odšel.

Radovedno so se ozirale Senodolčanke za Pavlino, ko je stopala naslednjega dne po svojem prihodu v vas z domačo učiteljico k Vrčenu.

Dopoldansko solnce je nagnilo senco spredaj stoječe hiše prav čez Vrčonov prag, in v tej senci je sedela stara Vrčonka ter lupila nov krompir za kosilo družini. V dve gubi sključena je starica opravljala svoj posel mirno in neobčutno kakor že mnoga

desetletja pod streho. Vid je še ni zapuščal, slišala pa ni več dobro in osobito je tožila ob premembi vremena, da jo trga po ušesih in ji šumi po glavi kakor hudournik, narastel v jesenskih vodah.

V delo ni bila posebno vglobljena. Premišljala pa je, da kaže velika in mala prak-tika za jutri praznik Male maše. Koliko spo-minov je budil ta dan v njenem srcu! Vse od rane mladosti pa do onih usodnih dni, ko sta prišli navzkriž s pokojno Milo zaradi mladega lovca z Angelske gore, pa vse do hčerine prerane smrti. Menila je, da jo še vedno vidi na oknu slonečo, kako čaka nekoga z božje poti z Loga in toči solze, ker oni nekdo ne sme k Vrčonovim, ker so mu prepovedali. A Mila je pričakovola svojega Adolfa tudi še pozneje, ko je bil že mrtev, in dočakala samo smrti, ki jo je gotovo zdru-žila z njim na veke.

Staro Vrčonko pa je tedaj obšla bridka žalost, da je tako trdo ravnala z Milo, ki je bila vendar poslušno dete do onega dne.

Starica se je prepričevala, da bi Mila lahko še danes uživala mlado življenje in se veselila s svojo materjo, ko bi ji ga ne bila pomešala s pelinom ona sama. Zdravje in zadovoljnost bi ji sijali z lica. Sedaj bi imela že dično hčerko, moj Bog, kako ljubo dete. Gotovo bi se veselila Pavlina še več sestic in bratcev. O, kako življenje, kaka radost!

Vrčonki so se udrle solze kakor še vselej, ko se je spomnila, da ni bilo nji nikdar sojeno tako veselje. Sin njen, Ivan, mladi Vrčon, namreč nima otrok in s sinah se ne sporazumeta posebno dobro. In zopet jo je obšla želja, da bi videla Pavlino, edino vnukinjo. Gotovo je že odrasla, si je mislila, lepa — gosposka in vsa podobna materi — druga Mila!

»Oh!« vzdihne in se ozre za solncem, potem pomeri, kako daleč že sega v kuhinjo senca, da bi videla, kako blizu je že poldne. Z levico si je zaslonila oko, da bi ji prehuđo ne dela solnčna svetloba, ko stopi na prag

senodolska učiteljica Lina in se oglasi: »Dober dan, mati! Ali ste sami?«

Vrčonka se strese, nožič ji pade v posodo, ki je iz nje jemala krompir, in obstane, prevzeta od strahu. V tem trenutku se ni nadejala, da jo bo kdo motil. Lina je govorila glasno in odločno, zapovedujoče kakor v šoli, kar je Vrčonko še bolj iznenadilo.

»Sama, sama,« odgovori za nekaj časa. »Njega ni doma, kaj bi radi, gospica? Vsi so na delu. Tudi gospodinja se vrne šele opoldne; je šla brat za prešičke. Imamo mlade, veste —«

»No, no, mati, ne bojte se! Že dobro, že. Prav je, da imate prešičke. Bog daj srečo in sv. Anton! A midve iščeva samo vas. Glejte ta-le gospica tukaj —«

Lina ni mogla končati stavka. Pavlina je namreč stopila nasproti Vrčonki tako, da jo je popolnoma objemala skozi duri prihajajoča svetloba. Hotela se je prepričati, če jo bo babica spoznala v tako razločni razsvetljavi, in ni se motila. Uprla je nanjo

svoje okò in vzkliknila na ves glas, da sta se prestrašili učiteljica in Pavlina: »Moj Bog! Ti moj Jezus! Mila, moja hči Mila!« — — Dvigne se z nizkega stolca in se opoteče po veži kakor da beži pred duhom pokojne hčere, ker je mislila, da se ji je prikazal sedaj-le na pragu.

»Ali si prišla pome, Mila? Vem, vem, da kmalu umrjem. Po mene si došla. Prav rada pojdem. Toda kaj pa tukaj-le gospodična učiteljica, ali mora tudi ona s teboj? Škoda bi je bilo; mlada je še, in ljudje jo imajo radi in otroci in nadučitelj, vsi, vsi.«

»Ti moj Bog! Iti bo treba v večnost. Pa rada grem, rada. Sedaj vidim, da nisi več huda name, Mila, ker si me prišla poklicat za seboj v večnost. Moj otrok, moja hči!« —

Celo Pavlino in učiteljico je obšla groza, ko sta spoznali, da govori starica zares tako, kakor bi videla prikazen pokojne hčere z onega sveta. Prva se zavé Pavlina, ki se ji je smilila uboga babica: »Ne, ne, mati, nikar

se ne motite! Jaz sem Pavlina, vaša vnu-kinja iz Istre. Sem došla pogledat dom svoje rajnce mame.«

Nekaj časa ni Vrčonka verjela lastnim očem, toda oko, pogled, obraz, lasje, celo glas je tako živo spominjal na njeno hčer Milo, da ni mogla dvomiti več, zroča njeno zorno mladost, da ne more biti druga kot njena hči Pavlina. Srčne radosti ni mogla več zadrževati, samo prenašlo je došlo, prenašlo.

»Oh, Mila, Pavlina! Le sem, le sem na moje srce!« In obrisala je uveli roki ob predpasnik in iztegnila jih nasproti vnukinji in jo objela, kakor da objema lastno hčer v njeni mladostni krasoti. Nožič, ki ga je izpustila iz rok, je pa obvisel odprt na verižici ob predpasniku in kazal naravnost v zemljo.

Že davno je odzvonilo poldne.

Županova dekla je iskala Pavlino že po vsi vasi, da bi jo poklicala h kosilu, ki je čakalo napravljeno, in gospod Debellis je

čakal. Učiteljica je še vedno stala na Vrčonovem pragu in črtala s solnčnikom večje in manjše črte v prah. Srce se ji je topilo veselj ko je videla s svojimi očmi nepopisno radost, ki je objela prav sedaj srce stari materi in nje doslej nepoznani vnukinji. Zato ju ni hotela motiti niti s tem, da bi opozorila Pavlino na poldne.

Prva se je zavedla Vrčonka.

Spomnila se je, da še ni oprala in pristavila krompirja, da ga celo ni nalupila dovolj za vso družino. Opazila je, da je na ognjišču skoro popolnoma ugasnil ogenj in pa da je učiteljica še vedno na pragu, a ona ji ni ponudila niti stola. O, kolika zadrega dobri ženici! Hitela je in se sukala, kolikor so hotele stare hromotne kosti. Pavlina in učiteljica se poslovita in vrneta.

»Pa kmalu pridi, veš, Pavlina, in tudi vi, gospica! Brez zamere. Z Bogom!« je vpila za njima napol gluha Vrčonka, in srce se ji je topilo sreče in blaženosti.

Pavlina je pa spotoma pripovedovala Lini :

»Čudno, kako znan, prijeten glas ima moja babica. Zdi se mi, da sem ga že slišala nekje. Morda je bil prav takšen-le glas moje mame!«

»Prav gotovo,« potrdi učiteljica. »Materin glas prihaja iz srca in gre otroku v srce. Ni ga mogoče zatajiti. Dokler bije srce človeško, odmeva v njem glas materinski.«

Filipovi uspehi.

V silni zadregi je bila potem pri mizi Pavlina. Treba je bilo odgovarjati Debellisu, kam se je zatekla v popolnoma neznani vasi. Bala se je deklica in trepetala, češ, sedaj-le vzroji nevihta nad menoj za vse dosedanje pregreške. Pa naj zdivja karkoli! Naj le vpraša »papa« dekle, kje jo je našla z učiteljico! Tega se ne boji več. Danes je spoznala rojstni dom svoje mamice, objela na tem domu svojo staro mater, in to ji je polnilo srce z radostjo, ki je ne skale vse italijanske propovedi Debellisove.

Debellis ni vprašal dekle, tudi ne Pavline ni vprašal, kje je bila, marveč se samo

začudil, da se je tako hitro začela družiti z ljudmi, ki ji niso enaki ne po rodu ne po izobrazenosti. Poleg tega ni mogel zamolčati presenečanja, da pošilja Melita Italijanka Slovenki Lini iz Istre na Slovensko pozdrave. Pavlina pojasni, da je to umevno samo ob sebi, ker sta součenki. Debellis pa ugovarja :

»To ne de nič; Melita je Italijanka.«

»Obe sta vendar učiteljici — enakega stanu, starosti in izobrazbe; čemu bi se potem črtili?«

»Ti ne umeš tega. Med rojeno Italijanko in Slovenko je razlika v izobrazbi kakor noč in dan. Razlika kakor med slovenskim in italijanskim narodom — med divjakom iz Azije in olikancem iz stare Evrope.«

»Čudno!«

»Da, to imenujemo izobrazenost — kulturo, vedi!«

Pavlina ni mogla in tudi ni marala več ugovarjati, ker se ji je zdelo, da zveni De-

bellisov glas povsem drugače nego v navadni razdivjanosti. Oglasil se je pa oče župan, ki ga je ojunačil kozarec vina po obedu:

»Oprostite, gospod načelnik! Vaša gospica hčerka trdi najbrž prav. Dovolite, naj prosim dovoljenja, da pojasnim to stvar, kakor jo umevam jaz sam zase: Od tistega, kar imenujete vi splošno izobrazbo, omiko ali kulturo, sta obe učiteljici, Italijanka in Slovenka, prejemale toliko, kolikor jima je ponujala ista šola. Mogoče je torej, da je zajela več samo tista, ki ima več sposobnosti — ne zaradi laške kulture, marveč zaradi naravnega talenta. Lahko ga ima celo Slovenka več od svoje sosede Italijanke.«

»Hm! Ali kar je Italijanki že prej ponudil in naklonil dom z razvitim krasnim jezikom, izobražena družba izobraženega naroda, tega Slovenka ni užila nikoli.«

»Pa si je morala pridobiti pred vstopom ali po vstopu v šolo, sicer bi Italijanke prinesle tako sposobnost že nekako s seboj na svet, kar pa ni res.«

Jezno je zaškripal Debellis. Na to ni mogel županu odgovoriti tako, da bi podrl njegovo trditev. Vstal je izza mize, vzel puško in odšel na lov — hladit si jezo. Odhajaje ni pogledal nikogar, niti Pavline.

Popoldne je bila deklica zopet prosta in sama. A ni se dolgočasila. Spoznala je strica Ivana in njegovo soprogo. Oglasila se je tudi pri Debeličevih »stricih in tetah«. Videla je staro Debeličevko, še vedno trdečo, da njen Filip ni zlobnega srca, ker se mu smilijo sirote. Začela je potem izpraševati Pavlino, kako se živi v laškem mestu, kdaj je sv. maša ob nedeljah, ali uče tudi popoldne v cerkvi krščanski nauk in pa koliko duhovnikov mašuje ob velikih praznikih.

Pozneje je Pavlina med svojimi sovrstnicami iz vasi pobirala sadje in se igrala z njimi ter se veselila naslednjega dne božje poti na Log. Nameravali so se je udeležiti vsi vaščani senodolski.

Že proti večeru so veličastno in ljubeznivo vabili zvonovi k Materi Božji na

Log, oznanjujoč veseli praznik Male maše. Ljudje iz bližnjih vasi so hiteli k večernicam v širni božji hram. No, Senodolčanom je bilo predaleč, pa so se samo v duhu udeleževali večernega blagoslova v romarski cerkvi. A naslednje jutro ni zamudil vsaj rane maše nihče, da je le utegnil. Koliko ljudi pa se je nabralo pred deseto uro in pozneje? Vse živo, glava pri glavi, nepregledna množica, vrveča kakor na mravljišču na vse strani. Seveda jih ni sem privabila samo pobožnost, marveč tudi kupčija, družba, znanci, zabava; zakaj ta dan se vrši navzlic prazniku pred romarsko cerkvijo pravcati semenj z raznovrstnim blagom. Pravoverni Vipavec bi celo mislil, da je praznik sam izgubil vsaj polovico veljave in da mora na ta način opešati celo naša sv. vera, ko bi odpravili kupčijo na dan Male maše in pometli izpred romarske cerkve to razvado.

Z visokega zvonika so doneli zvonovi praznično, veličastno in milo kakor mogočni glasniki, vabeč k Materi milosti božje.

Nekoliko korakov pred svojim rednikom je stopala tudi praznično opravljena Pavlina po stezi proti cerkvi. Načelnik je korakal počasi, zamišljen, zroč v tla. Ni se menil za pozdrave od rane maše se vračajočih romarjev, ne za priljudne ogovore mimo njega hitečih domačinov. Bila sta z deklico že skoro med poslednjimi. Pavlina se je ozirala, kje so njene včerajšnje znanke. Toda te so odbrzele pred njo, da ne zamude nobene priložnosti ter temeljito ogledajo vse, kar je vredno videti. Krasno božje jutro je oznanjalo topel, vroč dan. Tudi pot je bila kratkočasna po širni ravnini med dozorujočim sadjem na drevju in težko obloženo trto. Svečanosten vzduh je širil vsepovsod praznična čuvstva, mir, zadovoljnost in lahko, tajno hrepenenje po nečem vzvišenem, po božanstvu in nadzemeljski sreči.

Stopala je sicer sama, toda srečevali so jo domačini in tujci ter po lepi domači navadi pozdravljali prijazno. Pavlini je bilo

navzlic temu silno tesno pri srcu. Čutila se je osamljeno, zapuščeno. Ali bi ne bilo bolje, da bi ostala v Senodolu pri učiteljici Morda. Toda njen prvotni namen je bil prav ta-le božji pot.

Dospela sta k cerkvi med hrumečo, šumečo, pestro množico ljudstva. To je pravi velikomestni trušč. Ljudje so zbrani iz bližnjih krajev Notranjske, s hribov od Idrije, s Krasa, iz Furlanije in Brkinov, iz Trsta in Istre. Pavlina je slišala med množico tudi italijansko govorico. Prav čudno jo je dirnila med tolikimi domačimi glasovi. Tu je videla na svoje oči, da se Slovenec zna zabavati po lastnem okusu kakor Italijan. Zaradi tega, če je italijanski rod morda bolj izobražen od slovenskega, se ne loči tu posameznik od posameznika prav v ničemer, če že ne maramo upoštevati med Italijani navadne grde kletvine nadrobno in nadebelo iz navade in prešernosti.

Ko bi hotel to priznati tudi gospod Debellis!

Toda on se je držal hladno kakor led sredi zime, pušil dišečo smodko in hodil mirno okolo cerkve, išoč tovarišev za jutrišnji lov, ki jih je pričakoval tukaj. Dočim se je on pomikal brezobzirno naprej, je Pavlina srečala gruče včerajšnjih tovarišic iz Senodola ter se jela z njimi pogovarjati, ogledujoč razne malenkosti, ki so jih deklice že nakupile na semnju.

Pozabila je popolnoma, da je šel za njo »papa«, pozabila paziti, kdaj je šel mimo in kje bi ga zopet našla. Ozrl se je res, če gre za njim, toda ozrl komaj na drugi strani cerkve, ko je že ni mogel doseči z očmi, če bi bila prav sama na semnju. Nekoliko nevoljen je bil zaradi tega Debellis, vendar ga je takoj pomirila misel, da je morda srečal Pavlino kdo izmed jutrišnjih lovcev. Zato se vrne in izteza vrat; kje bi opazil črnolaso glavico s širokim slamnikom in belimi trakovi po ramah. Nedaleč pred seboj opazi Pavlino, ki se je prepirala z neko mlado Senodolčanko. Obstoji in posluša:

»Pa niso ne, veš!«

»Pa so!«

»Pa ne!« Šlo je namreč za to, če so tam mimo drveča dekleta Italijanke, ker govore laški.

»Zakaj pa ne govore slovenski, če so Slovenke?« praša Senodolčanka.

»Ker mislijo, da je laški lepše in bolj odlično, pa se samo spakujejo iz jezika, ki ga niti slišale niso natančno.«

»I pa vendar govore laški.«

»A kako slabo! Ko bi ti vedela?« Seveda je to dokazovala Pavlina neuki kmetiški deklici popolnoma brezuspešno. Mnogo bolje nego njena beseda je pa dokazovala njena odločnost, neustrašenost in slednjič ognjevita navdušenost za slovenski jezik in za rodni dom:

»Kdor sam ne spoštuje svojega jezika, je slabši kot pes. Ali pes kdaj laja tako kakor se oglašča mačka? Veliko hujši kot neumna žival so ljudje, ki prezirajo domači jezik, pa se košatijo — kakor sraka — s

tujim perjem. Sram me je zares, sram takih Slovenk, takih rojakinj. Bog jim daj pamet!«

Pavlina ni vedela, da jo skrivaj motri nepozvano oko gospoda Debellisa in da posluša njegovo uho njene navdušene pozive; v njegovem srcu je pa zaplapolal ogenj sovraštva, nevolje, jeze nad lastnim življenjem in neuspelimi načrti.

»Gospodična Slovenka!« jo pozove Debellis z zaničevalnim naglasom v italijanskem jeziku. »Prosim, da se potrudite za menoj, zakaj poslednjo besedo imam z vami — jaz. Bomo videli, kateri jezik bo potem imel večjo veljavo, ko vam povem, da pojdejo od danes narazen najina pota. Prosim, prosim . . .«

Samega sebe bi bil najrajši potopil v morja globočino, ko je slišal, da govori njegova rejenka slovenski jezik gladko, spretno; samega sebe bi bil pa rajši vrgel v žrelo bluvajočega ognjenika, nego da je spoznal na lastna ušesa, kako gori, žari in se visoko vspenja v srcu mladenke Pavline tisti plamen

rodoljubja za mater Slavo, kakor ga je on netil in podžigal za Italijo. To skeli, peče, žge. Samo jezik, če se ga je naučila, naj bi že bil, saj se je v njegovem nadzorstvu vadila tudi v nemščini, samo jezik brez domoljubnega navdušenja ni nič, ali da deklica govori s takim zanosom, s takim ognjem za rodni dom, ki ga je komaj videla, to je pravi pekel. In vendar je ljubil to rejenko, to nežno stvarco kot lastno kri! Ali je ne ljubi morda še sedaj? Ne! Tega ne more, ne sme dovoliti samemu sebi. Njegova Pavlina, da bi ljubila jezik, ljubila rod, ki ga toliko sovraži on! Ne! Rajši naj neha ona biti njegova Pavlina.

Ako me je varalo vse na svetu, si je mislil, pa dobro, ne maram niti tega, kar bi mi samo rado ostalo v spomin neuspešnih nad, presmelih načrtov — zagrešeno življenje.

O, načrti, o, sreča!

Brez ata in brez mame.

Z visokega zvonika Marije Pomočnice se oglasi veliki zvon počasi in dostojanstveno. Ogromna množica utihne kakor na splošno povelje. Vsakdo se odkrije in prekriža; oni bližje cerkve pokleknejo in se trkajo na prsi. Tuintam prikipi pritajen vzdih na ustnice in vzplava h kraljici nebes in zemlje, naj se ona obrne k svojemu božjemu Sinu, ki prav sedaj - le — med povzdigovanjem — stopa na žrtvenik med nevredne Adamove otroke. Ona naj izprosi milosti grešnemu rodu, ki tava od začetka v zmotah in prevarah. Tudi Pavlina je pokleknila, sklenila roke in vzdih-

nila. Njen vzdih se je pa dvignil pred prestol Najvišjega, naj varuje ta-le rod, naj vodi in brani vsakršnih nezgod rod slovenski, ki ga toli ljubi njeno srce.

Popolnoma je zabila prositi tudi sama zase. A nad njeno bodočnostjo so se zbirali skrajno nevarni oblaki: iz oči gospoda načelnika so se utrinjali pogledi kakor strele, njegove misli so pa kakor njegove oči švigale na vse strani. Morda se namerava sedaj maščevati za zlorabljeno dobroto, za neuspele načrte in prevarane nade, ki jih je gledal v duhu, kako zore v čisto zlato klasje. In sedaj? Kakšno bo njegovo maščevanje?

Kakor nema spremljevalka je tavalala poslej za Debellisom po sejmišču od enega konca na drugi konec.

Kmalu popoldne so se pripeljali pričakovani tovariši. S Pavlino sta sedla k njim v kočijo in se odpeljala v Senodol. Filip ni več govoril z njo, odkar jo je srečal za cerkvijo. Tudi spotoma ni ničesar povprašal

svoje rejenke. Sploh je bil Debellis tudi s tovariši nenavadno molčeč.

Obedovali so skupno pri županu. Tedaj pošlje Pavlino h gospodinji v kuhinjo z naročilom, naj se podviza, ker pojde pozneje počivat: vročina, pešpot na Log, prah in semenjski trušč sta ga utrudila do skrajnosti.

Pavlini se je zdel čuden ta ukaz. Saj je dobro vedela, da ne zna gospodinja niti besedice italijanski. Čutila je, da se najbrž prav sedaj-le pričenja njen križev pot v življenje. Debellis je izrekel povelje tako odločno, suho in rezko, da si ni upala ugovarjati niti z besedico niti vprašati, kako naj ga izvrši. Šla je in naročila — slovenski, kar je načelnik lahko slišal v obednico.

»Kaj je rekla?« vpraša vrnivšo se Pavlino odločno.

»Da bo hitela, kar se bo dalo.«

»Kako je rekla? Le povej, saj znaš slovenski.«

Ostro jo je pogledal, in deklica je umela ta pogled, umela tudi povelje ter njegov

sovražni namen, ki ji je segel kakor oster nož v srce. Ponovila je s tresočim glasom, kar je povedala prej italijanski.

»Od vas, gospodov, ni nobeden umel, kaj je govorila Pavlina, jaz nekoliko. A nji ugaja jezik tega robskega rodu. Se pač pozna, da ne more niti sama utajiti robske krvi, ki se pretaka v njenem nehvaležnem srcu, kaj, gospodje? Koliko se je trudila moja pokojna Margerita, koliko tudi jaz sam — zaman; ta rod ni ustvarjen za višjo izobrazbo . . .«

Pavlina je uganila nevarni položaj in se molče izogibala Debellisovemu očesu. Njeno srce je krvavelo, da ni mogla, ni smela ugovarjati nečuvenim žalitvam, ki jih je pravkar očital nji in slovenskemu rodu. Vedela je predobro, da bi se le posmehovali njenim dokazom — modrosti trinajstletne deklice; krvavelo je srce v zavesti, da je to komaj začetek viharjev, ki prete podreti njeno toli krasno slikano srečo v bodočnosti.

Zaplakala bi najrajša obupno, zdvajajoče, kakor zaplaka kmetič sredi žitnega polja, ki mu ga je pobila toča, kakor zaplaka gospodar na razvalinah zgorelega, razsutega doma. Pa vendar je poleg teh žalostnih glasov odmevala v njenem srcu vesela pesem uspelih nad, pesem sladke zavesti, da je, sledeča sladkim glasovom materinega jezika, našla slednjič tudi — grobova svojih roditeljev, domovino svojih sorodnikov. Niso to ljudje imenitni ali imoviti, vendar so njena kri, ki ni treba, da bi se je sramovala. Ali so morda sorodniki gospoda Debellisa kaj bolji? On se jih pa sramuje, kakor se sramuje lastnega rodu in jezika. Nihče ne more tega utajiti.

Vsakdo je pa nespameten, kdor zaničuje soseda zaradi njegovega pokolenja; s tem kaže, da se sam meša v delo našega Stvarnika, ki ga je dovršil brez nas. Podoben je onemu nespametnežu, ki je trdil, da bi bil on svet uredil vse drugače in bolje, ko bi ga bil on ustvarjal; pa so mu dokazali že na

tistem mestu, da bi bil sam njegov začetek tako nespameten kakor trditev, da zna popraviti — solnce na nebu.

Debellis je vselej govoril s tresočim glasom kakor v svetem zanosu o lepoti italijanskega jezika in o pokrajinah laškega kraljestva. Pavlini je bila pa to dobra šola, ko se je učila skrivaj govoriti in ljubiti materinski jezik in pravo domovino. Navdušenje je raslo od dne do dne v tisti meri, kakor je Debellis hotel netiti v mladem srcu sovražstvo do rodnih bratov in sestrá.

Kmalu je bilo prepozno; tedaj se je pa šele zavedel.

In popolno razočaranje ga je peklo kakor ogenj v dno izdajalske duše.

Takoj po obedu je poklical Pavlino v svojo sobo in ji očital vnovič nehvaležnost.

Deklica je tukaj zaplakala na glas. Krivica, ki se ji je godila s tem očitanjem, je morala najti duška in našla ga je v njenih solzah. Hotela je objeti svojega dobrotnika in mu pojasniti zmoto, toda Debellis jo je

pahnil od sebe. To je deklico tako potrlo, da bi se kmalu onesvetila. Omahnila je na bližnji predalnik ter zaklicala v laškem jeziku: »O, mama, mama moja!«

In Filip je zarohnel nanjo:

»Ne kliči mi več tega imena, ker ga onečaščuješ z jezikom, ki se je valjal v blatu barbarskih sirovežev. Ali ne smrdi vsaka njih beseda po kravah in gnoju? Kako šele smrdi po medsebojnem sovraštvu, neslogi, otrdelosti napram vsakemu napredku? — Pusti mamó v večnem miru, ne budi je, ker bi te danes tako gotovo zavrgla in preklela, kakor sem prisiljen te zavreči jaz, ki sem te gojil — nehvaležno kačo — na svojih prsih, kakor bi bil skrbel samo še za lastno hčerko.«

»O, gospod,« vzklikne Pavlina in se takoj tudi sama prestraši glasu teh besed v mali sobici. Tudi Debellis se je zdrznil, zakaj njegovo uho ni bilo navajeno tega imena iz ust dolgo ljubljene rejenke, ki ga je nazivala s sladkim imenom ata. Lice se

mu je nabralo v nevšečne gube, a rekel ni ničesar. Zbral je besede, da bi z njimi čim ostreje zadel Pavlino. V tem času je vendar deklica mogla dohiteti nekoliko trenutkov, da je razkrila srce svojemu dobrotniku, ki ga ni mogla sovražiti.

»O, gospod, oprostite,« je začela pogumno, dasi ne brez solz, »pokojna gospa Margerita, Bog ji daj večno luč — gospa bi gotovo — kot razumna, previdna in pametna ženska — zaradi tega ne govorila, da sem nehvaležna vam ali nji, če sem se sirota trudila in iskala lastno mater. Slednjič sem našla vsaj njen grob, njene in svoje sorodnike.«

Tedaj vpraša on nekoliko zmerneje:

»Ali ti je bilo treba tega? Ni li bila gospa Margerita dobra s teboj, kakor bi ne bila nikdar mogla biti tvoja lastna mati? Torej ni bilo treba!«

»Od začetka res ne vem, če mi je bilo tega treba, a pozneje me je silila v to srčna

dolžnost, skrivnostni nagib — neki glas, ki se mu nisem mogla ubraniti.«

»Kje si čula ta glas?«

»Tu-le v mojem srcu je odmeval?«

»Od kdaj?«

»Od tedaj, ko sem slišala prvo slovensko besedo. Srce mi je pričalo z vso gotovostjo, da sem že nekje čula te mehke, mile glasove. Pozneje sem spoznala, da se nisem motila. To so bili prvi glasovi moje rajnce mamice, glasovi moje sladke materinščine.«

»Pa nisi vedela, da to meni ni všeč?«

»Vse mi je bilo znano, gospod. Oprostite, da nisem mogla drugače. Saj sem se pri vas učila ljubiti svoj materinski jezik in svojo domovino, ki pa ni Italija, marveč Avstrija, zaščitnica vseh slovanskih plemen.«

Debellis je nevšečno skremžil obraz, tako nevoljno, da se je boječe umaknila sirota Pavlina. Toliko modrosti ne bi nikdar pričakoval od svoje rejenke. Ali spomnil se je, kako je vcepljal otroku v srce sovraštvo

do Avstrije in njenih narodov z naukom: Avstrija je zaščitnica samih divjakov (barbarov), Italija ljubeča mati ljubečih jo otrok.

»Kako si mogla ljubiti Slovane, ko sem te učil ljubiti Italijo?«

»Ker sem vedela, da nisem rojena Italijanka, pa sem ljubila veliko slovansko domovino.«

»Nehvaležnica!«

»O, gospod, ne govorite tako. Lepo prosim! Slovani so najštevilnejši narod —«

»Tiho! Govoril bom še drugače! Slovani so sužnji vsem tujcem, ker ne spoznavajo sami svoje mnogoštevilnosti, vrednosti in veljave, marveč se rajši preganjajo in sovražijo med seboj. Toda ti ne umeš teh stvari in ni potreba, da bi jih umela. Ker pa hočeš posili uživati usodo slovenske sužnje, podrejene vsakemu tujcu, zaničevane zaradi rodu in jezika, ki ga nje lastni rojaki ne marajo, ne poznajo in nečejo poznati, ne morem niti oklepiti se tebe s tisto ljubeznijo —«

»O, prosim, papa — nikdar!«

»Nič več te sladke besede, ki mi je bila doslej kakor hladilo iz tvojih ust! Moje srce se je odvrnilo od tebe. Oh, uboga moja Margerita, da si morala umreti brez zavesti, kako si ljubila — hinavko!«

»Blagopokojna gospa bi v svoji plemeniti prizanesljivosti gotovo umela moje neodoljivo hrepenenje po neznani mami, po njeni in moji domovini. Gotovo bi mi tudi privoščila nedolžno veselje, ki sem ga imela te dni, ko sem videla uresničeno najsrčnejšo željo, koliko strahu, zatajevanja in tudi truda mi je bilo treba, da sem se naučila sama slovenskega jezika, ki bi brez njega ne dosegla ničesar.«

Debellis se je spomnil, da ji je prav on izdal na nabrežinski postaji vso skrivnost v slovenskem jeziku, zato je zarenčal srdito:

»Da, da, slovenski jezik, to so barbarski glasovi, ki jih ne vstrpi noben izobražen človek.«

Pavlina je zajejala ter začela s solznimi očmi in s tresočim glasom pripovedovati znano pravljico v začetku te povesti o bogatem tujcu v jutrovi deželi, ki so ga domačini jeli spoštovati in ceniti po vrednosti šele potem, ko je sam zahrepenel po svoji prvotni, neznani domovini ter je začel iskati svojo mater, sluteč za materinskimi pogledi in glasovi lastne soproge podobnost pogledov in glasov nepoznane mamice.

»To pravljico te je naučila moja gospa Margerita, a ti si jo prikrojila po svoje za Slovence, seveda.«

»Ker se prav tako podaja kakor Italijanom,« reče Pavlina in si obriše solzne oči, potem pa pristavi: »Saj je primerna za vse narode.«

»Verjamem, samo škoda truda in prizadevanja moje pokojne soproge. Zato pa čuj, Pavlina, da končam, kar sem ti namenil povedati. Med nama so pretrgane poslej vse vezi — «

Pavlina zavpije obupno: »O, jaz sirota!«

»Sirota brez očeta in brez mame, ker si sama hotela tako. Svoje stvari si le zberi! Kar jih nimaš tukaj, dobiš v kratkem; z menoj se ne vrneš več, to pomni. Ostani le pri svojih ljudeh, ker si jih slednjič našla. A mene zabi. Addio!«

Debellis je odšel, Pavlina je ostala sama.

Za stare grehe.

Nedeljo pozneje — praznik Imena Marijinega — je stopala popoldne Pavlina med vrstami grobov senodolskega pokopališča. Gosposko oblečena je ihtela, si otirala solze in se nikakor ni mogla ločiti od visokega pozlačenega križa z napisom: Bogomila vdova Samotvorčeva, rojena Vrčonova iz Senodola.

»Torej Samotvorčeva od danes, od včeraj naprej, in ne več Debellisova ali Debeličeva,« si je ponavljala Pavlina. A to se za sedaj ne da izpremeniti. Filip Debellis jo je po zakonitem potu sprejel za svojo hčer, in to ostane do svoje polnoletnosti. Mož sicer ni rekel,

da jo zavrže popolnoma in izključi od svoje dedščine. Ne, šel je k Vrčonu, nje stricu, in mu ponudil letno vzgojnino za svojo nekdanjo rejenko. Ivan Vrčon, ki mu je bila Pavlina že vse povedala in se tudi zares preselila pod rojstno streho svoje matere, je sprejel ponujano vzgojnino: saj je bil sam preubožen, nego da bi bil ob svojem trošku deklico izobrazil toliko, kolikor bi bilo potrebno, da bi si mogla sama kdaj služiti vsakdanji kruh. Deklica je celo sama želela tako. »Meni srce ne da, da bi odklonila to velikodušno darilo.« Tako je dejala in hitela pismeno se zahvaljevati svojemu dobrotniku, dasi je pretrgal z njo vsakršno občevanje, ker se ni sramovala čestiti spomina svoje uboge matere ter se nazivati Slovenko. Zato pa vendar ni dogorela ljubezen v njenem srcu za bivšega reditelja. Kakor ni mogla odložiti njegovega priimka, tako tudi ni mogla utajiti hvaležnosti. Doslej je redno molila zanj, da bi mu Bog povrnil vse dobrote, ki jih je naklonil nji siroti; poslej je goreče prosila,

da bi mu vžgal luč pravega spoznanja, ki bi ga privedlo zopet v materino krilo, v domovino majke Slovenije z roko in srcem. S to molitvijo je družila nekaj očenašev za pokojno mamico in pokojno gospo Margerito.

Tudi to popoldne si ni mogla kaj, da bi, pokleknivši na materino gomilo, opustila molitev za svoja dobrotnika. Z olajšanim srcem se je potem vračala poleg učiteljice Line in z nekaterimi deklicami iz soseščine s pokopališča k Vrčonu domov, kjer so jo smatrali od prvega dne, ko je došla, za lastno hčerko. Stara Vrčonka je namreč tešila svojo srčno bol za prerano umrlo Milko s tem, da je velela postaviti na njen grob velik križ. To pa še ni zadoščalo. Dajala je za sv. maše in tudi sama molila za njen dušni mir. Ko se je pa vrnila Pavlina, se ji je zdelo, da je poravnano vse, vse, samo ako skrbi za njeno hčerko, svojo vnukinjo. Sinu je svetovala odločno, da treba vzgajati Pavlino z vso ljubeznijo, zakaj te bo pogrešala prav gotovo zaradi Debeličeve odpovedi,

a prej je bila vzgojena kakor na samih rokah.

Sin Ivan ni imel lastnih otrok, pa je zatorej tem rajši pritrdil svoji materi, ki mu je še rekla:

»Čeprav ne bo potrebovala podpore v denarju, ji moramo mi nadomeščati ljubezen očeta in matere. Ta se ne da kupiti ne prisiliti.«

Poslej je stric Ivan izkazoval Pavlini vso svojo srčno naklonjenost. »Saj je deklica kri naše krvi,« je trdil. Kot prava mati se je veselila domače tujke njegova žena Cila. »Moramo, mi ji moramo pomagati,« je dejala, »pa bomo imeli sčasoma učiteljico iz svoje hiše. Oh, to bo lepo! Pa jo bomo lahko slehrni dan obiskovali v šoli in ona nas tu-le doma, ako ne bo marala bivati z nami pod eno streho.«

Zdaj šele se je Vrčonovi stari materi docela odvalil kamen od srca. Pozvala je k sebi Pavlino, jo tesno objela in ji razodela, kaj nameravajo z njo za bodočnost. Vnukinja

in stara mati sta plakali sladke rodovinske sreče in blaženosti.

Takoj Male maše dan popoldne, ko je sama ostala v Debellisovi sobici, je odhitela naravnost — domov k Vrčonovim, kjer so jo jokajočo sicer in tarnajočo sprejeli presrčno, ji odkazali gorenjo sobico in jo tolažili.

Debellis je bil sicer odredil, da ostane deklica pri županu kakor do sedaj, kjer bodo skrbeli za rejo po njegovem naročilu in za njegov denar. Toda Pavlina je to odklonila in prosila strica Ivana, naj poprosi gospoda Debellisa, da ji dovoli — samo to ugodnost. Tako je obveljalo.

Bivala je v lično pobeljeni sobici z belo posteljo. Na stenah so visele stare čestitljive podobe, ki so gotovo prav tako resno in vabljivo zrle že na njeno mater. O tem ni dvomila. Okna so pa zastirale domače cvetice: roženkravt, nagelj pa rožmarin, kakor se poje v znani narodni pesmi.

Ko je prejela iz mesta K. še vse ostale svoje stvari, sta ji pomagali Vrčonka in teta Cila urediti sobico še veliko ličneje. Toliko je imela daril in spominov, ki jih je obesila po stenah, da so kar zakrili domače podobe.

A Pavlini se je vendar zdelo, da jo gledajo časih iz teh neokretno izdelanih podob skozi steklo obrazi vseh mnogobrojnih prednikov stare Vrčonove rodovine.

»Med svojci se počiva sladko,« si je mislila in se takoj čutila domačo pod krovom rojstne matere.

Od babice je pa pogledela rada tudi po vasi, zlasti k Debeličevim. Tu se je mudila največ pri stari materi ter je pripovedovala o gospodu načelniku, o njegovi umrli ženi, o morju in o tujih krajih za morjem, ki jih je staričina duša priredila približno take kakor je bil Egipt tisto leto, ko je bil Jožef povišan pred faraonom.

Vračaje se v nedeljo Marijinega imena s pokopališča, se je ustavila pred pokašljujočo staro Debeličevko, ki je tožila o nadležni

naduhi. Pripovedovala ji je, kam so hodili po živež v mestu K, ker niso ničesar pridelali na polju, ki ga niso niti imeli. Ko se je domislila mlekarice s Hriba, je priznala presrčno, zaupno, da je uprav le-ta neznatna mladenka zbudila v nji tajno željo po nepoznanem materinem jeziku. V globini nje srca so odmevale nevede njene slovenske besede kakor strune mogočne harfe, ako se jih dotakne vešča roka.

Z njo došla učiteljica Lina jo je veselo potapljala po rami in pohvalila: »Izborna, gospodična Pavlina! Tako-le govori vsaka prava rodoljubka!«

Vrstnice z vasi pa niso umele tega odmeva, te pohvale. Tudi niso pojmile, da je sploh kaka posebnost, slišati med neznanimi glasovi tujega jezika še jezik lastne matere. Pavlina jim je pojasnila tudi to in slednjič s povestjo dosedanjega življenja razkrila, kako je spoznala svojo domovino, svoj pravi materinski jezik in svojo resnično mamó in njeno nesrečno usodo.

Sedaj so začele misliti mlade Senodolčanke, da je hudo živeti brez mame na tujem, ne poznavajoč lastnega jezika in ne skupne domovine. Ali ne zleti še ptica rada na kraj, kjer se je izvalila? Tudi Debeličevka jim je pritrdila pokašljeje in tožeča, da jo gotovo konča naduha; spomnila se je pa tudi svojega Filipa in ponavljala, da njen sin ne more biti zloben, čeprav mu očitajo, da je izdajica, da je zatajil svojo domovino. Gotovo se še izpreobrne, saj je mož, ki ve, kaj dela. Kako se mu je smilila sirota Pavlina, a glejte! »Kako dobro se ji je godilo pri njem! Potem pa, seveda, Bog pomagaj. Tudi gospoda ima svoje muhe! Pa je vendar ni zavrgel, ni je pozabil. To je veselo znamenje, boste videli, ljudje božji.«

Učiteljica Lina je ob teh besedah Pavlino lahko dregnila odzadaj v komolec, češ, tako je materino srce! Do poslednjega diha ne more slabo misliti o svojem otroku. In vendar vemo vsi, da se njena želja ne izpolni nikdar. Deklicam se je pa smilila

Pavlina, rade so nekatere ugovarjale Debeličevki; ona je pa zatrjala vztrajno kakor vselej: »Hudobnega srca ni in niti ne more biti, to vam povem.« A deklice so se pogledovale na skrivnem med seboj ter si šepetale: »Ali je bil dobrega srca — Iškarijot?«

Pavlina je slišala te opombe o svojem dobrotniku, ki se ga je spominjala vselej s hvaležnostjo, in svetla solza se je utrnila iz njenega očesa ter zdrsila po gosposkem licu. Zahajajoče solnčece pa je bilo toli drzno, da ji je pogledalo v mokrotno oko in poljubilo lesketajoči biser mladostnega obrazka.

*

Tisto jesen je prišel Debellis samo še dvakrat ali trikrat v Senodol plašit zajčke, potem pa so uživali mir v zimski prirodi, kolikor jim ga je puščala skrb za vsakdanje življenje. Pozval je k županu samo mater in vprašal, kako je — s Pavlino. Ko je zvedel, da so poslali deklico v mesto nadaljevat

nauke, je pritrdil hladno, mrzlo, še hladneje nego je navadno govoril s svojo materjo.

Pozimi in na pomlad ga ni bilo, jeseni je pa poslal samo županu denar za zakuplova vprihodnje; pogledat pa ni došel. Za Pavlino je redno pošiljal ob četrletju prispevek njenemu stricu Ivanu Vrčonu, ki je poslej nadomeščal deklici očeta. Časih je napisal na nakaznico še suhoparni »pozdrav«, največkrat pa še tega ne. Izostali pa niso ti prispevki niti v štirih, petih niti v šestih letih. In dasi ni zahteval nikdar ničesar in pisal do črkice samo ono, kar je bila najskrajnejša potreba, je od leta do leta višal vsoto Pavlini za letno vzgojino.

»Dober gospod!« je zadovoljno prikimal mladi Vrčon, ko je preštel denar na pošti.

»Skrben gospod!« je pritrdila njegova žena Cila, ko je ugibala, česa bi bila Pavlina sedajle najbolj potrebna v mestu.

A pri Debeličevih so bili zavoljo tega vsi prepričani, da dela s tem Filip pokoro za nekdanje grehe.

Pavlina je pa ugibala o počitkih doma iz pečatov oddajnih pošt na odrezkih denarnih nakaznic, kje je zdaj in zdaj njen dobrotnik. Mudil se je nekaj časa v Dalmaciji, v rojstnem kraju pokojne soproge. Nekaterikrat je došel denar celo iz Grške in južne Italije. Nikdar pa ni vprašal, kako se godi Pavlini niti če česa potrebuje.

Deklici ni nedostajalo ničesar. Podpirali so jo sorodniki iz Senodola. S petnajstim letom je bila sprejeta v prvi letnik izobraževališča za slovenske učiteljice. Napredovala je izborno ter se vračala vsako poletje z boljšim izpričevalom na počitnice.

Gospod Debellis ni našel počitka nikjer. Poslednji neuspeh ga je pekel kakor žerjavica v prsih. Dlje ko je premišljal to nezgodo, vedno jasneji mu je postajal dokaz, da je bil res premalo pazljiv. Ali je pogledal kdaj na skrivnem in natančneje, s čim se bavi deklica o prostem času? In zopet mu ni moglo v glavo, da se je poleg tega, da je bila vedno odličnjakinja, priučila še tujega jezika.

Samemu sebi je potem dokazoval, da bi bil njemu enako ravnal tudi najspretnejši vzgojitelj.

Toda to spoznanje in razočaranje še ni bilo poslednje. Početskoma se je še najbolje počutil med sorodniki pokojne soproge v južni Dalmaciji. Pa glej! Tudi tukaj je opazil, da se je pojavilo ob njegovi odsotnosti novo življenje. Italijani sami so začeli spoznavati, da ni nikakor prav in pravično, ako zahtevajo povsod prednost le sebi in svojemu jeziku, ko imajo poleg njih živeči sosede iste dolžnosti in z dolžnostmi vsekako tudi iste pravice. Kaj pa ko bi oni, ki jih je več, začeli zahtevati prednosti sebi in svojemu jeziku? To bi bilo cviljenje med Italijani kakor med mišmi v pasti. In vendar je mogoče, da se to zgodi v najkrajšem času. Tako so trdili in verovali od kraja vsi, samo Filip Debellis je to vedno zanikaval in ni verjel. Svoje najožje sorodnike in nekdanje somišljenike je zmerjal s strahopetci in se jim smejal. Prijatelji so se pa spogle-

dovali med seboj in si šepetali: Signor Filippo, naš signor capitano je ostal za duhom časa najmanj peldeset let in se povrh še tako jako pootročil. Zdrami se, no, zdrami, zaspanè!

To ga je grelo.

In glasov po pravičnosti, po enakoveljavnosti in enakovrednosti vseh rodov, vseh jezikov je bilo vedno več med samimi Italijani, ki so spoznavali, da sosedje ne zahtevajo s tem nič več kot pravico za svoj rod. Debellisovi prijatelji, ki so imeli potrpljenje s starčkom, so mu dokazovali, da je le na tej podlagi mogoč mir med narodi, brez miru med sosedi pa ne more nihče dovoljno skrbeti za napredek, ki brez njega ni mogoča lastna sreča. Debellisu se je to zdela samo nepotrebna novotarija nekaterih razgretih mladičev in dela plašočih se starcev, ki so se oprijeli nove misli samo za to, da jim poslej ne bo več treba boriti se z malovrednimi sovražniki.

Debellisovim nazorom na ljubav se stvari niso več hotele zasukati drugače.

Dokazovali so mu z očitnimi zgledi, kako utegne priti sam laški rod v zavisnost od sosedov, koder je teh več, ker so se začeli zlasti Slovani zavedati svojih pravic in svoje moči.

»Slovani so nevedno ljudstvo in ostanejo vsaki izobrazbi tako nepristopni kakor opice. Kultura se jih ne prime nikdar!«

Sedaj so se mu smejali njegovi prijatelji, češ: Debellis je menda prespal poslednjih štirideset let zgodovine v Avstriji ali je pa tolik nevednež. Noben dokaz se ga ni več prijel. Naštevali so mu slovanske umetnike: Dvořaka, Smetano; učenjake: Miklošiča, Kopitarja; pesnike: Gogolja, Mickiewicza, Kollača, Prešerna, Preradovića; pisatelje: Dostojevskega, Turgenjeva, Tolstega, Sienkiewicza i. t. d. Vse je bila kakor kapljica v vesoljno morje.

Pripovedovali so mu domače zglede, kjer so preprirov med narodi krivi samo

nekateri dobičkarji, ki za korist lastnega žepa nalašč hujskajo eno stranko proti drugi. Pošteno kosanje naj bo v napredku, ne pa v medsebojnem pobijanju ali pa v tem, da drug drugemu narodi ne privoščijo abecednika, ki bi se otroci učili brati iz njega. In vendar je gotovo, da se danes ne dospe nikamor brez potrebnega znanja.

Enako brezpotrebno pričkanje med seboj je Debellis nekdam očital lastnim rojakom. Sedaj dokazujejo znanci, da podpira neplodno pričkanje med narodi oni, ki je takih nazorov glede narodnih pravic kakor je sam Filip Debellis: enim vse, drugim — ničesar. To ga je jako speklo v srce. Spominjal se je vedno češče svoje mladosti, mladostnih prijateljev in mladostnih grehov. Tisto jesen potem so mu začela prihajati pisma od matere iz Senodola, pisana s Pavlinino roko. Debellis jih je čital vedno pazljiveje.

Iz njih je zvedel, da v kratkem dovrši Pavlina nauke na učiteljišču ter se poda sama med svoj narod navdušena in srečna, učit

mladino slovenskih roditeljev ljubezni do matere in očeta, njih jezika in domovine. S presrčnim ognjem mladostno plamtečega domoljubja so bili pisani ti listi, da je Debellis stiskal ustnice in krčil pesti, dobro vedoč, da je ta ogenj pomagal v njenem srcu netiti sam in njegova pokojna Margerita.

To ga je bolelo. Prosil je pokojnine in dobil jo je in prost je bil, prost ko ptica.

Pa usoda, ki maščuje slehrno krivico na svetu, mu tudi poslej ni prizanašala z bridkim razočaranjem.

Novi nazori v enakopravnosti vseh rodov poleg Italijanov so se širili na vse štiri strani sveta. Odmevali so z odobrujočimi glasovi tudi iz sosednjih dežel, celo iz same Italije.

»Kratiti sosedu pravice materinega jezika in domovine, je kruto nasilje, ki se mora maščevati prej ali slej svojim nasilnikom, zakaj pod kupom pepela tli lahko še tako neznatna iskrica, ki jo slednjič razpiha veter v neugasljivi požar. A prav go-

tovo tli v vsakem srcu, tudi če je potujče-
no v krutem nasilju, sled spomina na sladke
glasove materinega jezika, iskra ljubezni do
rodne zemlje.

In v srca globini se dvigne vihar sa-
moobrambe kakor v silobranu ter razžene
navlako in prazen kras priučenih, umetno
privzgojenih navad ter bukne z vso silo, z
vsem srdom proti sovražniku.

Te vrstice je čital Debellis v materinem
listu, zapisane odločno in jasno z roko nek-
danje rejenke Pavline. Vedel je, da jih pre-
prosta mati ni mogla narekovati sama, ker
ni sličnega govorjenja gotovo niti nikdar čula.

Znano pa mu je bilo, da jih je nji
razodela Pavlina, a starica jih je odobravalala,
ker jih je znala deklica podpreti s slučajem
iz lastne mladosti. O tem ni dvomil ni malo,
kakor ni dvomil, da mati moli še vedno za
njegovo resnično vrnitev v domovino, po-
vrnitev spokorjenega, poboljšanega sina, kjer
bi ga potem vsi spoštovali, ljubili, cenili,
hvalili . . .

Ta materina nada je bila v vsakem listu očitneja in postajala vsled vznesenih besed njene vnukinje še razločnejša, iskrenejša. Debellis jo je imenoval budalost in se na glas prav divje zagrohotal, prečitavši dotični list. Ker je čital list po obedu med znanci in sorodniki pokojne soproge, so se zaradi tega zvedavo ozrli vanj, in povedati jim je moral vzrok, čemu se je smejal.

Toda smeh ga je minil, ko so mu pojasnili, da je v listu v vznesenem jeziku razodeta nepobitna resnica.

Resnico bi bil Debellis morda še priznal — samo resnico; a da jo je treba spoštovati in se tudi ravnati po nji — njemu samemu: tega za ves svet ne!

Javnemu mnenju se je slednjič vendar vdal toliko, da je rajši molčal nego ponavljal svoje otrpele nazore. Znanci in sorodniki so ga pa vendar še gledali postrani kakor otrpel ud svojega telesa, ud, ki mu ni več pomoči. »Prestar je že, da bi se oprijel novih nazorov«, so menili nekateri, a

drugi so ponavljali : »Okamenel je v svojem starem mnenju kakor ostanki predpotopnih živali ali Kitajci ob svojih malikih.«

Pustili so ga na miru.

Ne tako Pavlina in njegova mati, ki se je bližala že dvaindevetdeseti jeseni svojega življenja. Pokazala je navzlic svoji starosti, kakšno je materino srce. Debeličevka se je nadejala za gotovo, da se ji sin povrne poboljššan v domovino. Zapuščale so jo sicer moči, a ta nadeja je ni ostavila. »Ni zloben ne! Ali ne skrbi še sedaj za siroto Pavlino?« S temi besedami se je branila brezobzirnim jezikom, ki so ji še vedno očitali sinovo izdajstvo.

Leta so jo potrla. Telo je lezlo kar samo ob sebi v grob. Sin se poslednje jeseni sploh ni več vračal kakor prej v rojstni kraj. Trdili so, da se ji življenje nagiblje v zaton.

»Rada bi še videla našo Pavlinko učiteljico,« je zdihovala. »Rada bi videla tudi Filipa še pred smrtjo, pa mi ne bo dalo nebo

te sreče; sem grešnica, pa me tepe pravični Bog. Da bi me le tepel samo na tem svetu!»

Začel jo je dušiti kašelj, odpovedala ji je slast do jedi, in noge so prihajale svinčene. Jesenski hlad jo je pa spravil na posteljo, ki se ni več sama dvignila z nje.

Prav tisto jesen se je Debellis zopet odpravljaj v domovino, da spravi dobiček domačega lova, ki so ga pa že spravili večinoma njegovi istrski prijatelji. Nič posebno se mu ni mudilo, in čutil je, da ga ne vabi več domov nobena prava želja. Odložil je odhod od začetka kimavca do malega Šmar-na, potem celo na drugo polovico meseca, dasi so ga opozarjali tovariši, da so senodolski zajčki to leto dokaj prešerni. Kar dozdeva se jim, da bo tudi letos vladalo tisto premirje med njimi in lovci kakor minulih let v vsi lovski dobi.

To ni Debellisa ni malo vabilo domov.

Preveč živo so mu ostali v spominu neprijetni slučajji poslednjih let. Zato se ni mogel odločiti, da bi obnavljal še nezace-

ljene rane. Zlasti ga je jezila Pavlinina navdušenost za domovino in pa spoznanje, ki ga je posnel iz njenih pisem, da se namreč že zbirajo zastopniki vseh prepirajočih se narodov in dežel na posvetovanje, kako bi počeli blagonosno delovanje s tem, da izkušajo najti sredstva, ki bodo uspešno delovala za pomirjenje med narodi.

»Mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje«, se je završevalo neko Pavlinino pismo. Ta mir se pa dožene le s tem, da vsakdo prizna svojemu sosеду enake pravice kakor samemu sebi. Ali nismo vsi sinovi enega Očeta, ki je v nebesih? Ali nismo vsi sinovi države, kjer nam morajo priznati enake pravice z drugimi, ker nam tudi nalagajo z drugimi enake dolžnosti? Torej treba samo dobre volje . . . ljudi prave volje za to plodonosno delo »in blagoslov ne izostane.«

Peklo je Debellisa, da so prihajali celo od voditeljev iz same Italije glasovi, zahtevajoči miru: sosedje v Avstriji naj se pomirijo z avstrijskimi narodi.

In podjetje, ki je kazalo početkoma kaj odurno lice, je dozorelo tako daleč, da so vse stranke najprej priznale potrebo mednarodnega miru in potem izvolile za to posvetovanje svoje zastopnike.

Ko se je Debellis najhuje jezil zaradi teh uspehov in že sklenil, da ne pojde letošnjo jesen domov, naj le zborujejo zajčki svobodno brez njegovih strellov, tedaj ga preseneti brzojavka iz Senodola: »Mati na smrtni postelji. Pridi, kolikor moreš hitro, če jo hočeš še videti. Domači.«

Sedaj je bil konec vsemu odlašanju.

S prvim parnikom se je odpeljal proti severu, srečujoč trope lastovic in drugih selilcev, bežečih pred krutostjo brezobzirne zime v domovini. Debellis je pa hitel nasproti dvojni zimi: resnični v domači deželi in zimi svojih ostarelih pretiranih nazorov o nevrednosti lastnega rodu. Zares, ni se motil: v rojstnem kraju ga je čakala razen Pavline in najbližjih domačih sama ledeno mrzla

srca. Zima v prirodi in zima v srcu, to je dvojna smrt.

Materi se vendar ni upal odreči poslednje želje, dobro vedoč, da je to edino srce, ki ga je ljubilo od začetka pa do smrti.

Vsak trenutek na morju je pričal, da se bliža parnik hladnejšim krajem. Iz južne Dalmacije — večnotople in zelene, se je pomikal ob morskem bregu, odkoder so potniki s krova kmalu ugledali snežne vrhove daljnih gorá. Dihala je rezko hladna burja, in morje je bilo nemirno.

Naše hladnejše pokrajine se odevajo na jesen v vedno bolj neprijazne plašče za brambo skupnega sovražnika — mraza. Filipa Debellisa ni več zanimala ta vsakoletna izprememba. Saj je že videl kraje v vroči Afriki in Aziji, kjer je v senci vitke palme počival domačin in z žgoče planjave opazoval nedaleč pred seboj večno zasnežene vrhove.

Ponajveč je sedel sicer tudi on na krovu parobroda in zrl nekam tja v sivo daljavo. Ni pa iskal tam morda prirodnih čudes, tujih

mest in obmorskih stavb, Debellis je gledal tako-le v lastno prošlost. V nji je tedaj zbiral svetle točke — vesele postojanke svojega življenja: malo jih je bilo. Večinoma samo neprestani duševni in telesni napor v službi, skrb, žalost, nesreča, prevara . . . sama tema, neprodorna tema muk in strtih nadej. Ali tam v skrajni sinji daljavi se je blestelo nekaj — Filip je menil, da bedi in sanja obenem — tam je blestela svetloba, majhna lučca sicer, pa zraven te lučce je vendar spoznal svoj dom, svojo rojstno hišo, brate v nji in sestre, očeta in mater. Da, tudi mater! Kako mučna mu je bila ta misel! Zdelo se mu je, da kakor v prvi mladosti še vedno čuje nje sladke glasove: kadar mu je prepevala ob zibelki, kadar je, tudi karajoč njegovo neposlušnost, imela zanj najmehkejše besede, kadar je tudi njegov najusodepolnejši korak — izdajstvo domovine — obsojala najblažje . . . Dvignil se je na prste, da bi bolje in lažje gledal tisto svetlo iskrico in spoznal v nje bliščavi svojo nepozabno

mater. Želel je samo še enkrat videti srečne prizore iz svoje mladosti tam daleč za nedosežnimi gorami. Ti glasovi, ti spomini! Dvigali so se iz globine srca nepoznani na dan in se mu usiljevali kakor Palčki, ko dražijo človeka.

Ko bi vsaj vozil parnik hitreje, da bi čim prej videl staro mamico in svoj dom, stare znance in nekdanje sovražnike! — — — Led, ki mu je oklepal srce toliko let, se je začel tajati ob spominu na mater in njeno ljubezen, ki mu jo je izkazovala v nežni, srečni mladosti. Čas, ki ga je preživel doma pri nji, se mu je zdel najsrečnejši čas — svetla postojanka, edina v življenju; vse drugo je bilo izgubljeno, zapravljeno — sama prevara. Edino to mu je ostalo.

Zavest, da utegne priti prepozno, ko ga več ne bo mogla videti draga mamica, ki je vedno molila za njegovo srečo, ta zavest mu ni dala pokoja. Zletel bi in kakor ptič pohitel tja na okno njene spalnice in ji s tolažečo besedo lajšal poslednje trenutke. Toda kako? Kdo mu bo verjel?

Pomislil je, da je bil tujec doslej napram materi, tujec do sosedov, tujec vsem domačinom, tujec, ki se jim je odtujil sam in namenoma, le materi se ni mogel odtujiti. Za hip mu je srce zaradi tega objela grenka žalost ob zavesti: samo materino srce je vedelo, da se kri ne da izpremeniti. Uklone se sicer tudi razum in volja, a ne uklone se kri — prevarano srce. Sedaj pa domačini ne bodo verjeli, da je njegov kes resničen, njegova žalost pristna, iskrena, ne hinavska.

Le materina beseda in materin pogled bi jih utegnila prepričati o resničnosti njegovih čuvstev. Zato pa le domov, le k materi!

Hitel je, da ni čutil tal pod nogami, a dospevšemu domov so domačini pokazali s solznimi očmi — sveži materin grob.

Učiteljica.

19. listopada zjutraj je lahna meglica ležala kot prozorna koprena nad Senodolom. Log in dobrava sta se kopala v jesenski rosi, in božanstveno solnce se je veličastno dvigalo na obzorje. Zvonovi so prijazno vabili ljudi v božji hram, dasi ni ta dan nikak praznik. Na šolskem poslopju je vihrala slovenska trobojna zastava, iz šole pa se je vila dolga vrsta dečkov in deklic. Senodolsko šolo so bili med tem časom, ko ni prihajal več na lov v domorodno občino gospod Debellis, razširili v trirazrednico. Poleg najmlajših drobljancev je stopala lahkotno in

ponosno učiteljica Pavlina, nekoliko bolj zadaj nekdanja zaveznica Lina in z višjim razredom sivobradi, čestitljivi nadučitelj.

Visoko gori z okna svoje sobe v županovi hiši je gledal ta izprevod gospod Debellis, in debele solze so se mu utrinjale z oči ter po licih zdrkale v predivnato belo brado. Slovenska trobojnica, slovenska šola, narod in njega napredek na slovenski domači zemlji, vse to mu je bilo — kakor ga poznamo — od nekdanj strupenozoprno. A mož se je jako izpremenil poslednje čase.

Ko je prišel domov in otrl solzne oči na materini gomili, so mu domači razodeli blage pokojnice poslednjo željo, ki je bila pa že dlje časa prej tudi njegova srčna želja: nazaj v krilo matere Slovenije, nazaj v naročje edino pravemu domu! Bal se je samo, da se mu bodo posmehovali in smatrali njegov resnični sklep za hinavstvo.

No, domačini, ki so videli umirajočo Vrčonko na smrtni postelji in videli njeno neomajno vero v resnično izpreobrnitev iz-

neverjenega sina, so mu verjeli izlahka, ker se jim je zdelo vnebovpijoče grozodejstvo, ko bi sin ne izpolnil želje lastne matere na smrtni postelji. Nekoliko bolj trdovratni so bili sosedje, ki so sicer verjeli navidezno njegovim besedam, za njegovim hrbtom so pa govorili: Na starost zares kaže, da je spoznal krivico, ki nam jo je delal vse življenje; spoznal jo je pa najbrž samo navnanje, da bi stara leta v miru preživel med nami; njegovo srce je pa tam, kjer je bilo doslej.

To ga je sicer žalilo, a jezil se ni, češ: sam si kriv, da ni drugače. Na isti način kakor je izpremenil svoje dni priimek na javno pohujšanje vseh iz Debeliča v Debellisa, tako je sedaj prosil, da se mu izpremeni laška oblika priimka v slovenski Debelič.

In neverni senodolski Tomaži so začeli gledati nekoliko pozorneje, če se bo kazala resničnost njegove izpreobrnitve tudi v nadaljnjem delu. Morali so se čuditi slehrni dan glasneje.

Upokojeni načelnik višjega pomorskega urada je hitel popravljati tudi vse ono, kar je zagrešil ob vzgoji nekdanje rejenke Pavline. Že prej, ko se mu je srce krčilo zaradi neuspešnih poizkusov, narediti iz nje pristno Italijansko, je časih dvignil oko nekoliko višje in obraz se mu je za trenutek razjasnil vsled odkritosrčnega ponosa v sladki zavesti, da je bil on srečni najditelj tega-le bisera — nadarjene marljive Pavline, ki bi gotovo ostal neobrušen, nepoznan v senodolskih hribih, ako ne bi bila sirotica celo umrla na samotnem gozdnem potu ono usodno jutro. Toda kmalu so njegovo visoko čelo zopet obsenčili temni oblaki skrbi in nevolje, dasi je vedel, da je bila tudi pozneje ob Pavlinini vzgoji najizdatnejša njegova pomoč, čeprav so neodoljivi neuspehi tiščali njegovo srce na stran.

Prepozno, prepozno! — si je očital, to se ne da več popraviti! In srce in duh sta se mu klonila še bolj kot ob nekdanjih neuspeših. — Poslej boš sam med dvema sto-

loma zložno in lepo na tleh: na eni strani si se odrekel priznanju med tujci sam, na drugi te ne bodo marali domačini! A kakor povsod — tudi na dosedanji napačni poti — je na poti pokore zmagala njegova trdna volja, žilavost in vztrajnost. Njegov duh ni klonil na poi pota. Nadaljeval je započeto delo sprave s Pavlino.

Kmalu po svoji vrnitvi v domačo vas je obiskal mlado učiteljico v njeni sobici pri Vrčonovih in začel takoj po kratkem pozdravu ta-le pogovor:

»Gospica učiteljica!«

»Kako govorite, gospod načelnik, lepo prosim, ali nisem vaša rejenka?«

»Dovolite, gospica, prosim, da se opravičim, zakaj mnogo sem zamudil, mnogo zagrešil ob vaši vzgoji. Vzgajal vas je res moj denar, a ta je brez srca. To me boli in peče. Vzgoja brez srca je rastlina brez solnca. Zato prosim, gospica, verujte, da bi rad popravil to, ko bi bilo mogoče, a zdi se mi, da je že prepozno, prepozno.«

»Moje srce, gospod, je bilo vedno pri vas, pri svojem milem dobrotniku, kar sem sploh še pogrešala srčne mehkode, so mi jo nadomeščali z zvrhano in potlačeno mero moji dobri sorodniki pod to-le strelo. Bog vam povrni vsem stotero, zlasti vam, gospod načelnik, in vaši blagi gospe soprogi!«

»Ali res? Ali slišim prav? Ti moj Bog, Pavlina, ti si vedno mislila name?«

»Da, gospod, in moje srce je upalo vztrajno do tega trenutka, da se vrnete nekega dne domov kot vrl sin svoje domovine. Sedaj vidim, da moja molitev ni bila zaman in tudi vaša rajnce mama ni do zadnjega diha upala in molila zaman.«

»Torej resnično! O, ti dobro, milo srce materino! In ti, Pavlina, ti si vrla hčerka. Pozabiva, kar je bilo žalega med nama! Sam spoznavam, kako sem nevreden tega odpuščenja, toda moja želja na stara leta je, da se nama povrne vsaj senca tistih zlatih časov, ko sem bil še tvoj papa, a ti moja zlata hčerka, Pavlina! —«

Stari kapetan, ki je ključoval divjim valovom na morju in ukrotil že mnogo viharjev lastnega srca, je hrepeneče iztegnil tresočne roke nasproti nekdanji rejenki. Pavlina se je naslonila na ramo nekdanjemu papanu, njene ustnice so se doteknile njegovih sivih brk, in zopet je čutila, da se prav nič ne boji dobrosrčnega starčka. Zaporedoma sta vzkliknila, topeča se doslej neznane sreče: »Papa!«

»Pavlinka!«

Vse zlo med njima se je ta trenutek pogreznilo v morje neskončnega pozabljenja. Debelič bi bil pa rad storil še več: svojo radost bi bil rad razkril pokojni materi, prijateljem, znancem in vsemu svetu. A kako? Mamica spi v hladni gomili tam gori pri sv. Lenartu, tudi malone vsi prijatelji sanjajo večni sen in znanci so se razkropili po širnem svetu in mnogo jih že krije zelena ruša. Ti ne morejo spoznati njegove srčne radosti, njegove resnične pokore. Tudi tisti jeziki Poličar, ki mu ni v mladosti privoščil

požirka vina, spi že davno spanje pravičnega in se ne zaveda, da je s svojim nemilim činom njemu učvrstil voljo, ki ga je vodila v šolo, v službo in od časti do časti k blaginji — samo ne v srečo. Celo Robarjev Lojze, njegov edini zaupnik, je šel že v boljšo deželo za drugimi vrstniki. — Le peščica mlajših domačinov se je veselila z njim in s Pavlino še učiteljica Lina, Minka s Hriba in Melita iz K., kamor ni pozabila pisati Pavlina takoj naslednji dan, ko je zopet nazvala Debeliča s sladkim imenom papa.

19. listopada je pa Debelič otrl solze z veliko modro ruto in odšel za šolsko mladino v cerkev, da se udeleži sv. daritve za blagopokojno cesarico Elizabeto.

Izza zorne mladosti ni bil več v domači cerkvi, vendar se mu je zdelo, da ga gledajo svetniki s sten in z oltarjev še vedno tako prijazno kot nekdej; zdelo se mu je, da vidi, kako se mu vrača izgubljena mladost. Vsak spomin, vsaka misel mu je budila v srcu gorko molitev, ki je potem puhtela pred

prestol Najvišjega za srečo domovine, za blagor cesarske hiše in viteškega našega cesarja.

Po dovršenem sv. opravilu je šel za mladino v šolo. Ljudje so pa govorili: »Debelič se je na stare dni še sam pootročil.« Da, pa kako? Nadučitelju je izročil lepo vsoto denarja za obleko in šolske potrebščine ubožnim učencem. Največ je pa dal Pavlini, da ona po previdnosti razdeli med svoje drobljance.

Pozneje je obljubil županu, da sezida ob svojih troških občinsko ubožnico, kjer bodo domači siromaki z vsem preskrbljeni do smrti. V podporo ubožnim učencem domače šole je založil precejšnjo glavnico, ki bodo z njenimi obrestmi dobivali otroci vsako leto za zimo tople obleke in šolskih potrebščin. Tudi je odštél deželni vladi mnogo tisočakov za ustanove, ki naj jih uživajo učenci iz Senodola, ko bodo hodili v srednje in višje šole. Te ustanove ima po njegovi smrti oddajati učiteljica Pavlina Debelič-Samotvorčeva.

Nji je ostavil vse dragocenosti, lepo vsoto denarja, pohištvo in ponosen spomin vrlega domačina, ki je sicer pozno, a vendar še prijadral zopet v materino naročje.

Živel je s svojo rejenko še nekaj let, se veselil njene sreče, se radoval napredka v svojem narodu, žaloval z njim v bridkih dneh in ponavljal mnogokrat v družbi, ki je hvalila njegovo požrtvovalnost: »Še več, še več bi rad storil za svoj narod in za domovino, toda prepozno je, prepozno!«

K svojcem pri sv. Lenartu je legel tudi on v čestitljivi starosti, Pavlina pa, vzor domorodne učiteljice in vrle slovenske matere, naj še dolgo živi in njen spomin naj nikdar ne zatemni v naših družinah po vaseh, trgih in mestih majke Slovenije!

KONEC.

NARODNA IN UNIVERZITETHA
KNJIŽNICA

000155 0

00000442711

